

Лезги газет

Жуван Ватан, ватанэгълияр,
дидед чал хуъх!

1920-йисалай акъатзава

N 34 (10887) хемис 22-август, 2019-йис WWW.LEZGIGAZET.RU

Къимет “Дагпечатдин” киоскрай - 16 манат

Налогар гзаф къватІзава

Дагъустан Республикадин Къил Владимир Васильева гъар гъафтеда къиле тухузвай нубатдин совещанидал ирид ваца республикадин бюджетдиз пулар къватлай гъалдиз килигна. Совещанида республикадин шеъеррин ва районрин муниципалитеттин векилрни иштиракна. Идан гъакъындей “Лезги газетдиз” РД-дин Къилин ва Гъукуматдин Администрациядин пресс-куллугъди хабар гана.

Къилин доклад РД-дин Гъукуматдин Председателдин Сад лаътай заместитель Гъажимегъамед Гъусейнова авуна.

Ада малумараивал, санлай къачурла, республикадин бюджетдиз (ихтилат хусуси налогрикай ва налогар тушир доходрик физва) 26,6 миллиард манат ва муниципалитеттин бюджетдизни 10,4 миллиард манат атана.

Докладчиди къейд авурвал, алтатай иисан 7 вацран нетижайрив гекъигайла, ци сад авунвай бюджетдиз налогар ва налогар тушир доходдар санлай къачурла 6 процентдин гзаф атана.

Гъ.Гъусейнова налогар къватунин карда пайгарвиледи къалахздавай муниципалитеттин тъварарни къуна. Алтатай иисан нетижайрив гекъигайла, виниз тир нетижаяр Буйнакский, Гумбет, Къарабудахкент, Къизилюрт, Лак, Новолак, Сулейман-Стальский, Хасавюрт, Хунзах, Цунти, Чарода районрин ва Буйнакск, Къизляр, Южно-Сухокумск шеъеррин администрацири къалурна. Тъварар къур муниципалитетти 12-20-32 процентдин агаъна налогар гзаф къватна.

Докладдихъ яб акалайдалай гуъгуънин Владимира Васильева къватл хъанвай-

бурун фикир кар алай месэлэяр гъилегъил аваз гъялунал желбна. Адан гафаралди, анжака менфятувиледи месэлэяр гъялуналди, гъа гысадбай яз налогар къватлай, хъсан нетижаяр къазанмийшиж жеда.

Дагъустандин Къили къватл хъанвай бурун риқеп къе республика патал акаштлай важиблу месэлэяр гъялздавайди хакана. Мисал яз, алай вахтунда Дагъустанда Россиядин са шумуд региондай атанвай кадастрдин пешекаррикай ибарат дестеди къалахздава. Абурун алахунрин нетижада регионда гзаф къадар объектар кадастрдин учетдиз къачуз хүн гүзлемишэвээ. Ида муниципалитеттин чадин бюджеттэриз алава пулар къевдэй мумкинвал тута. “Имни акі лагай чал я хыи, муниципалитеттэриз виликди фидай, чин месэлэяр гъялдай дурумлу чешмеяр кардик акатда. Лугъун лазим я хыи, икъван гагъда ихтиин къайда кардик квачир”, - къейдна В.Васильева.

Республикадин ва муниципалитеттин бюджеттэриз пулар атунин месэлэяр веревирд ийидайла, вири ГУП-рин къалахахтармишунин ва абурун къимет гүнин везифа вилик эцигна. Совещанидин иштиракчиди лагъайвал, къенин юкъуз государстводин унитарный карханайрикай (ГУП-ар) са артух менфят авач ва гъакъ хъайила и карханайра дегишвилер тун лазим я. И месэлэдай мукъуфдивди къил акъудун къетла.

Совещанидал къейд авурвал, налогар тушир доходдар арадал гъунин жигъетдай республикадихъ еке мумкинвилер ава. Абурун государстводин эмнени, газдин сетар, ГУП-ар дульгуңдаказ ишлемешунихъ галаз алакъалу я.

Россиядин Федеральный налогрин къуллугъдин Дагъустанда авай управлениендин руководитель Газинур Апсалямова региона налогар къватлай гъалдикай къурелди съльбетна.

Ада малумараивал, алтавай ирид ваца республикадин сад авунвай бюджетдиз 17 миллиард манат атана. Идакай 12,8 миллиард - республикадин ва амайди - районрин ва шеъеррин муниципалитеттин бюджеттэриз. Алатай иисан гъа и вахтунив гекъигайла, республикадин сад авунвай бюджетдиз атай налогрин къадар 18,9 процентдин (2,86 миллиард манат) артух хъана. Гъа гысадбай яз республикадин бюджетдиз 17,5 процентдин ва муниципалитеттин бюджеттэриз 22,6 процентдин налогар гзаф атана.

Республикадин къили налоговикиди мадни хабар гайвал, регионда хъенди квай карчияр, бизнесменар дульздал акъудун къалах давам жезва. Иисан сифте къилелай инхъ къиле тухузвай рейдери ва маса серенжемри 2428 кас дульздал акъудна. Абуру са журедин регистрациими авачиз къалахздавай. 1091 объект налогрин учетдай эцигна. Икі тухузвай къалах себеб яз алава 5,5 миллион манат налогар къватна.

Владимир Васильева талука къуллугъирин ва ведомствоирин векилрэйз карчивилехъ, бизнесдикъ галаз алакъалу хел чин къетлен гүзчивилек кутуна къланздавайдакай лагъана. Адан гафаралди, республикада карчивилег, бизнесдэл михъивиледи машгъул жезвай виридаз бегъерлувиледи къалахайдай пайгар ва къулаг шартлар тешкилун лазим я.

Совещанидикай галай-галайвал квейвай “Лезги газетдин” сайтдай къелиз жеда.

Чехи шейхдин гъурметдай

“Лезги газетдиз” Мегъарамдухуърун райондин администрациядин пресс-куллугъди хабар гайвал, алай иисан 12-сентябрдиз Мегъарамдухуъре “Ярагъ Мегъамед эфенди - Дагъустандин чехи дамах” лишандик кваз мусурманрин машгъур шейх, алим, арифдар Ярагъ Мегъамедан экъу къаматдиз баҳшнавай форум къиле фида.

Мярекат экъунин сяtdин 11-даз гатлунда.

Форумдин тешкилатчийрин арада РД-дин милли сиасатдин ва динрин краин реъя министерство, Мегъарамдухуърун райондин администрация ва Дагъустандин Муфтият ава.

Къейд ийин хъи, мярекатдихъ жемиятда ислягъвални архайнвал, миллиетрин арада стхавални дуствал хуънин, ақалтзавай несилиз эдебинни ахлақъдин тербия гүнин ва терроризмдин, экстремизмдин идеологиядиз аксивал къалурунин макъсадар ава.

Форумда ашкъи авай гъар са касдивай иштиракиз жеда.

► 4

Нумрадай къела:

ОБЩЕСТВО

Имтигъанар ва тарсар

Бес Дагъустан чехи хаталувилек акамайла, Махачкалаада халкъдин ополчение арадал гъайила, адап къиле, Интербригададин командир яз акъазай къуруши хва, а чаван милициядин полковник, гила генерал-майор Шамил Загърабович Асланов вичин тъварцел дамахдай хва тушни!

ИРС

Ярагъ Мегъамедан весияр

Шейх Мегъамеда вичин вахтунин маса алым ва арифдар Ахцэгъ Мирзе Алидиз “къве лув квай кард” лугъун дульшашдин кар туш. Дуым-дуъз илимрени инсандин рикъял лукъял акъудзавайди раиж авуни шейх Мегъамед Ярагъвидин илимдин зурбавал мадни къакъан дережадиз хажазавайди аннамишина къланда.

► 5

ИРС

Ахцэгъай тир къази

Абдулхаликъ эфенди

Самур округдин гзаф къадар агъалияр Урсатдин жуъреба-жуъре губернириз сургуунна, бунтунин реъберриз лагъайтла, къиникъин жаза гана. А вакъиайнин шагыдадар хъайбуру агақарнавай малматрай ашкара жезвайвал, Абдулхаликъ эфенди къиникъин жаза жуъртлувиелди къабулна. Ада сузадин са ванни акъуднеч. И карди жаза къилиз акъудзавайбур магътепарнай.

► 6

УМУМЪР

Гъурметлу районэгъли

Я.Ягъибекова заводдин комсомолрин организациядизни саки 10 бисуз реъберреа гана. Ана 200-далай виниз членар авай. Комсомолрин организация неинки района, гъакъни республикада промышленностдин карханайрин арада вилик жергейра авайбурукай сад тир.

► 7

МЕДЕНИЯТ

Чи меҳъерар:

Виликдай ва гила

Меҳъерар пуд юкъуз къиле фидай. Свас къвед лагъай юкъуз гъидай. Свас гъидадди гададин къале авай мукъве жегъиприкай сада чам чунынхдай ва ам ришветдихъ (зарафатдин) вахкудай.

► 10

ХАБАРАР

Жегъил хируг

2017-йисалай Р.Гъажиева Москвадин департаментдин 4-нумрадин Павловский азарханада хируг яз къалахздавай. Жегъил пешекарди алай аямдин къайдайра жуъреба-жуъре операцияр къиле тухузва. Пешекарвиледи, намуслувиледи къалахунай адап зегъмет хейлин дипломралди, сертификатралди къейднава.

► 12

Милли проект къилиз акъудда

20-августдиз РД-дин Гъукуматдин Председателдин заместитель Абдулмуслим Абдулмусимова Дагъустанды "Экология" милли проект умъурдиз кечирмишунин месэладай совещание кыле тухана.

Веревирдерив эгечідалди вилик, вице-премьерди къейд авурувал, РД-дин Кыл Владимир Васильева милли проектар умъурдиз кечирмишунуз кылин фикир гузва ва абурухъ галаз алакъалу вири месэләйр гүзчилек кутунва. Идахъ галаз алакъалу яз, Абдулмусим Абдулмусимова кважат хъянвай вири руководителлиз месэладив жавабдарвилепди, фагъумувиледи этчунназ зөвнә.

"Экология" милли проект умъурдиз кечирмишун и хиле авай месэләйр гъялунин карда къүгъевадай важибуль роль къейд авуналди, председателдин заместителди лагъана: "Экология" милли проектдик федеральны 11 проект ква, абуруй ругуда Дагъустандын иштиракзала. РД-дин төбиятдин ресурсрин ва экологиядин министерстводин хиляя - "Коммунальный көлем амукъайрихъ галаз алакъалу комплексдин система"; "Биологический жуъреба-жүрревал хүн ва экологический туризм еримлу авун"; "Михы улькве"; "Цин надир объектар хүн". "Михы яд" проект РД-дин эцигунрин ва ЖКХ-дин министерстводи

умъурдиз кечирмишава, "Тамар хүн" проект - РД-дин тамарин майишатдин рекъяй тир Комитетди.

Месэла веревирдерун давамаруналди, Абдулмусим Абдулмусимова малумарайлал, винидихъ тварар къунвай милли проектар къилиз акъудун патал алай исус 376,8 миллион манат пул чара авун фикирдиз къачунва. Председателдин заместителди кылин фикир агалкъунриз, гъакын крат тамамардайла ацалтай четинвилеризни хаталувилериз гана.

"Вири санлай 19 икърар кутундай фикир ава, къенин юкъуз абурука 13 кутуннава. Абури вири РД-дин тамарин майишатдин рекъяй тир Комитетдин патай я, кардай ведомстводиз чехи чухсағыл къевзва", - тестикъаруналди, вице-премьерди алана хъувуна хы, амай икъяранги графикидик күрвал кутунда. Гүгъульрай региондин талукъ тир ведомстворин руководителри "Экология" милли проект умъурдиз кечирмишунин сергъятра аваз гъихътин серенжемар кыле тухувватла ви чеб и квалахда гъихътин четинвилерал ацалтзаватла, тъадакай ихтилатна.

Веревирдерин нетижаяр къадайла, милли проектда къалурнавай квалахар агалкъунралди къилиз акъудунин ви тақъатар вахтунда серфунин важибулувал рикъел хуналди, Абдулмусим Абдулмусимова тайин тир тапшургүрьа гана.

Дербентда цийи зал ачууда

Дербентда "Культура" милли проектдин сергъятра аваз шегъердин тариҳда садлагъайди тир концертрин виртуальный зал ачууда. Культурадин цийи майдан Лезгийрин Стлал Сулейманан тыва-рунхъ галай госмуздрамтеатрдин дарматда кардик акатда.

Дагъустандын культурадин министр Зарема Бутаевадин гафаралди, концертрин виртуальный зал Дербентда алай иисан зулуз ачууда. Ам мультимедиадин алай аямдин тадарракралди ви виниз тир йигинвал авай интернетдалди таъминарда. И проект кылил акъудуни дербентвийриз ви къадим шегъердин мугъмариз онлайн-режимда аваз улькведин ви дүньядин культурадин умъурда кыле физвай вакъиайрин иштиракчияр жедай мумкинвал гуда.

Къейд авун лазим я хы, Дербентда ачуухун планламишнавай концертрин виртуальный зал республикада кылил акъудавай "Цифровая культура" проектдин ви вичин кылин макъсад улькве-

дин гъвечи шегъеррин агъалияр культурадин ивирилди таъминарун тир "Культура" милли проектдин сергъятра аваз кардик кутада.

РИКЕЛ ХКИН: Дагъустанда твар къунвай проект кылил акъудун яз, алай иисан июндик вацран эхирриз Махачъалада Уруслан М. Горькийдин тыва-рунхъ галай драмтеатрдин дарматада республикадин тариҳда садлагъайди тир концертрин виртуальный зал ачууда. Ам ачуудай юкъуз 100-лай виниз махачъалавияр ви меркездин мугъмар П. Чайковскийдин тыва-рунхъ галай международный XVI конкурсын онлайн гала-концертдин тамашачияр хъана.

Федеральный "Культура" милли проектдин 2024-йисалди улькведен 500-дай виниз шегъерра концертрин виртуальный залар кардик кутун шартъ яз вилик эзигнава. Икл, алай иисан 1-декабрдади Россияда ахтун 80 зал кардик акатда.

"Культура" милли проект 2019-2024-йисара кылил акъудда. Ам федеральный 3 проектдик ибарат я: "Культурная среда", "Творческие люди" ва "Цифровая культура". Проект кылил акъудун патал 113,5 миллиард манат чара авун пландик кутунва.

Дашдемир ШЕРИФАЛИЕВ

Ахцегъ район Дагъустан Республикада къадим ва машгъурбурукай сад я. Гъилевай 2019-йисан 5-октябрдиз, районадминистрациян къаарардалди, адан 90 иисан юбилей къейдзала. И лишанлу вакъяна лайихлувилли тухун патал тешкиллувиллин комитетди сувариз гъазурвал акунин квалахар къиле тухуза.

"Ахцегъ район" муниципалитетдин кыл, суварин тешкиллувиллин комитетдин председатель Осман Абдулкеримован регъбервилек кваз районадминистрациян залда оргко-

план-графиқдин бинедаллаз, райондин сергъятал алай аркадилай ва обелискдилай этчына районадминистрациян кылин күчеяр, майданар, паркар къайдадиз хана хыз, абур суварин пайдахралди, лозунглардин транспарантади безетмишдайвал я. В. Эмирован багъда райондин хуверин къилди-къилди майданар патал чкяяр тайнарнава. Анра гъар са хуърь (абурузин чин оргкомитеттэр ава) ви чин тариҳдиз, күльтурадиз, адетриз, кухнадиз, машгъур касариз талукъ материаларни шейэр къалурда. Музейрин, яратишунин квалин, искусствоңин ва юннатрин школайрин колективи райондин тариҳдин ва күльтурадин месэлайриз талукъ выставкайра ачуда. Суварин юкъуз районэгълийризни мугъманриз рикл ала-

Юбилейдиз - Гъазурвилер!

миттедин сифте заседание хъана. Адан квалахада райондин руководстводи, СП-рин кылери, идараиринни карханайрин руководителри ва общественный тешкилатрин векилри иштиракна.

Сифте гаф раҳуналди, мярекат райондин кылин заместитель Алмас Шуаева ачухна, ахпа ам суварин тешкиллувиллин комитетдин председатель Осман Абдулкеримована давамарна. Сувар лап вини дережадин тешкиллувал аваз къиле тухун патал абуру чин фикирлар лагъана, кважат хъянвайбурун теклифрихъ яб акална ва абуруз талукъ тир тапшургүрьа гана.

Къейд иин, райондин 90 иисан юбилейдин шадвилер ви гъадаха галаз санал Ахцегъ ичин суварни 5-октябрдиз Ахцегъ, Валентин Эмирован тварунихъ галай ялдай багъда къиле тухуда. Тестикъарнавай маҳсус

дардай, ял ядай ва пулсуздакас ширинлухрихъ галаз чай хъвадай, гъакыл укуз къиметрай шишкабарни милли кухнадин няметар дадмишдай мумкинвал жеда.

Алай вахтунда теклифдин рангунин чарап, суварин лишанар (баннерар, значокар, эмблема, календарар), мугъманриз пишкешар гъазурин къайгъурик ква. Суварин шадвилера Республикадин машгъур "Лезгинка" ансамблдин ва лезгийрин госмуздрамтеатрдин колективиризни мугъманриз гъакыл спортдин ақбажунриз, икъян ви ийфен гала-концертриз тамашдай мумкинвал жеда. Иллаки къетен ви бағыа савкъат районэгълийризни мугъманар патал Ахцегъ райондин тариҳдиннин күльтурадин манадин рангунин чехи ви гүрчег таб жеда. Метлеблу и вакъатади талукъ яз гъа юкъуз райондин "Цийи дүнья" газетдин маҳсус нумрани акъатда.

Давам жезва

И мукъвара Сулейман-Стальский райондин кыл Нариман Абдулмуталибов районадминистрациян жавабдар работника галаз РД-дин Кыл Владимир Васильеван "150 школа" проектдин сергъятра аваз худда ремонтдин квалахар кыле физвай Даркүш-Къазмайрин СОШ-диз ви "Алай аямдин шегъердин шартъар" программадин квалахар давам жезвай Цийи Макъарал фена.

Даркүш-Къазмайрин юкъван умуми образовандин школади Дагъустан Республикадин Кылин проектда иштиракиз къвед ляйай иис я. Школадин материалринни технический гъал хъсанарун ва ремонтдин квалахар кыле тухун патал Республикадин ва муниципальный бюджеттрай ахъяннавай тақъатрилай гъейри, алатай ви гъилевай иисус шкодадиз "Рычал-су" ОАО-ди күмекар гузва. Алай вахтунда умуми образовандин идара阶级 классринг квалахар тукъурунин, дакъарар дегишарунин квалахар авуна күтлягъзва. Райондин кыл Нариман Абдулмуталибова пурдатидиз квалахар келүнин Цийи иис башламиш жедалди күтлягъунуз эвер гана.

Школадин багъдиз фейила, Нариман Абдулмуталибов, адап алай гъал акурла, нарази яз амукъна ва умуми образовандин идара阶级 руководстводал участок зирзибидилекий михун ва ам тарсар башламишталди къайдадиз хуун тапшурмишна.

Ахпа райондин кыл "Шегъердин кулагъи шартъар тукъурун" программадин сергъятра аваз Цийи Макъарин хуърун Ленинан тыва-

рунхъ галай күчеда авай сквер тукъурунин квалахар кыле физвай тъалыхъ галаз таниш хъана. Участоқдин майдан 2830 квадратный метрдиз барабар я. Паркуна "Гъам чүгвазвай диде" памятник эцига. Алай вахтунда объектдал тротуардин плитка тунин ва жуғунар тукъурунин квалахар кыле физва.

Къир цада

"Лукъар-Ярукъувалар" шегъреда къир цуннин квалахар давам жезва. Идан гъакъиндай "Лезги газетдиз" Мегъарамдхурун райондин пресс-културунда хабар гана. И шегъре тукъурунин месэла сифтедилай килин-бурукай сад яз гысабнавай. Гынкыл лагъайтла, 3,8 километр яргывал алай и реки Кеферпатаан Дагъустандай, Махачъала, Дербент шеъррэй ва республикадин кыблепатай "Ялама" таможенный постунал фидай рехъ куърье ви вахт хейлин тимиларда.

Са шакни алачиз, им неинки Мегъарамдхурун райондин агъалияр патал яшайшидинни экономикадин метлеб авай, гъакыни вири чи регион ви сергъятилай яна күнши региониз ви ульквейриз физвай Россиядик областри, крайин, къецепатан ульквейрин газад квадар мугъманар патални еке метлеб авай объектя.

Рикъел хин, шегъре "Дагъустан Республикадин муниципалитеттин ва чаддин метлеб авай автомобилрин рекъер вилик тухун" госпрограммадин сергъятра аваз тукъурузвайди я.

Шегъре алай иисан ноябрдиз ишлемешиз вахкадайвал я.

Тадаракламишнава

Жамиля БУТАЕВА,
Къурагъын 2-нумрадин юкъван
школадин муаллим

Акваз-такваз гатун эхиримжи варз тир августни акъатзава. Са тымил никъарилай школайри ви келдай маса идарайри чин ракларар аялар ви студенттар патал ачууда.

Иллаки сифте яз чин бицекрин гыл къуна, абур школадиз гъизвай диде-бубайрин риклерик са жизви гъалаба хъун адетдин кар я.

Лугъуз кланзава хы, Къурагъын 2-нумрадин юкъван школа Цийи келүнин иисаз лап

хъсандиз гъазур хъянва. Аялриз тамам чирвилер гун патал лазим тир вири шартъар тешкилнава. Классар ви фойеяр ремонтна, къайдадиз гъанва, аялриз алай аямдин истемишинар жаваб гудай тегъерда чирвилер гун патал къве кабинет герек тир вири шейэрлди тадаракламишнава.

Къейд иин хы, чи муаллимринг коллективдани цийивилер жезва. Чин чирвилер аялриз агакъарис кланз ашкъиламиш хъянвай жегыл пешекарар гъазур хъянва.

Къуй гъар са муаллимдикъ мягъем сагъламвал, аялрихъ дерин чирвилер ви агалкъунар хъурай.

Россиядин Федерациидин Государстводин пайдахдин югъ

Ватанпересвилини дамахдай яржар

Нариман ИБРАГИМОВ

Гъар са девирдихъ, политикадин къурулущихъ къетен адетар, къанунар, къайдая, чешне къалпурзай, руьг тухардай чешмейяр, яржар (символар)хъана. Государстводикай раҳайтла, адахъни вичин къудраттувал, аслу туширвал, къилдинвал, къетенвал къалпурзай яржар ава. Абурукай садни Государстводин пайдах.

Государстводин пайдах! Чи улькведа эхиримжи виш йисара ара-ара еке дегишилар, цийи къурулушар арадал атана. Идахъ галаз алакъалу яз государстводин метлеб авай идарайрин, дараматрин кукшурал жуъреба-жуъре рангарин, клаубрин, шикилрин ва идеологиядин жуъреба-жуъре манайрин пайдахарни хажна. Гъа икъ, цийиз арадал атай Россиядин Федерации тъвар алай государстводихън цийи пайдах хъана. РФ-дин Президентди 1994-йисуз акъудай Указдалди 22-август РФ-дин Государстводин пайдахдин югъ яз малумарна. Анлай инхъе ингъе къанни вад йис алатнава.

Улькведен гележег, халкъдин аслу туширвал, азадвал, къудраттувал, хушбахтлуval акъалтзавай несилидз ватанпересвилини тербия гунихъ галаз алакъалу я. И жигъетдай дуъз тербия агаъай гъар са кас Ватандал ашукуни жеда, къеве гъттайла, ам хүн патал душмандихъ галаз женигинизни экъечида, гъалтзавай къван четинвилеризни табгана, вилиди фида. Гъатта герек атай вахтунда чанни къурбанд ийда.

Ихътин мисалар чаз тариҳидин гзаф вакъирайр аквазва. Хай къвал, макан, Ватан хүн патал вишералди, агъзурралди рухвайрини рушари зурба игитвилер къалурна, абуруз чипин чанарни гъайиф атанач. Гъахътин къегъалвилералди Государстводин пайдах вине къуна, гъикл лагъайтла пайдахдихъ гъар са касдин, аскердин руьг хаждай къуват ава. Къе чун азәд, садалайни аслу тушир, вирида сад ихътин ихтиярар ганвар улькведа яшамиш хъун чи утквем бубайрин, дидерин гъунар я. Абурун баркаллу, къагъриманвилин крап датланна рикъл хунын чарасуз я. Им, са рахунни алач, ватанпересвилини тербиядин карда хъсан чешне я.

Идахъ галаз сад хъиз, акъалтзавай несилидз государстводин яржарив гъурметдивди, дамах авунвиди экъечиз вердишарунихъни къетен метлеб ава. Государстводин яржарик Пайдах, Герб, Гимн акатзана. Къайд авун лазим я хъи, неинки жегъилриз, жаванриз, гъакл са къадар яш хъанвай инсанризни государстводин метлеблу яржариз талуку тариҳидикай са акъван чизвач. Гъавият къе чна Россиядин Государстводин пайдахдин тариҳидикай гегъенш сутъбет ийда.

Россиядин пайдахдикай сифтеян малуматар I Петрдин буба Алексей Михайловича пачагъывал авур

макъамда, 1668-йисуз, пайда хъана. Урусатди и вахтунда къецепатан ульквейрихъ галаз алишверишдин алакъаяр гегъеншарзавай. Алексей Михайловичани, савдагарриз къумекяз, гимияр тулькурунин ва кардик кутунин тапшургъ гана. Ока вацун къерехдал алай Дединово хуъръз гимияр тулькуриз жедай устларар къватна. Устларин гъилерикай хкатай сифтеян гимидиз "Лекъ" тъвар гана ва адан капитанвилени фон Сведен лугъуда кас тайнарина. Цел сирнавиз экъеччалди вилик капитанди пачагъдивай хабар къуна: "Гими гъихътин пайдахдик кваз сефердиз экъеччада?" Ада мадни алава хъувуна хъи, гими гъи государстводинди ятла, пайдахнгъанди хъун лазим я. Амма, гъайиф хъи, Урусатдин пачагълугъдихъ и макъамда хуси пайдах авачир.

Ихътин агъвалатдин шагъид хъайи пачагъди и вахтунда гъульерикай хъсандиз менфят къаучувай ва чипх гимияр авай Великобританиядин, Даниядин, Швециядин, Нидерландрин ва гъакл Библиядин пайдахдикай малуматар къватна. "Лекъ" гимидиз пайдах гъазурдайла, гъа инал тъварар къунвай пайдахдикай чешнеяр бинедиз къачуна.

Государстводин пайдах гъазурун патал 1668-йисан 9-апрелдиз маҳсус буйргъдалди са шумуд жуъредин рангунин парчаяр гъана. И карда Голландиядин инженер Даудыд Бутлерани иширакна. Ада пачагъдиз чипин улькведен пайдах гъихътинди ятла къалурна. Алексей Михайловича юқвар-чиплер ягъайдалай гъульувиз талуку къве указ акъудна. Абурун бинедаллаз сифтеян гимидиз пайдах гъазурун патал яру, лацу ва вили парчаяр ишлемишна, ахпани пайдахдал лекърен шикилар чигуна.

Улькведен кар алай вексиллогар тир П.Белавенеца, К.Иванова ва А.Усачева гъисабзувайвал, лекъерилай гъейри, пайдахрал вили хашарин шикиларни чигунвай. Гъульувиз Урусатдин военный гимидил къве къил алай лекърен пайдахар пайда хъана. П.Белавенеца къеид ийзвайвал, Нарвадин кланик женгер кылы фидайла, къахъай пайдах лацу, вили, яру ранганди ва лекърен къизилламишнавай къве къил алайди ялдай.

1693-йисан 6-августдиз I Петр военный гимиярни газз Лацу гъулелай фидайла, 12 туп алай "Пак Петр" гимидал "Москвадин пачагъдин пайдах" хажнавай. Ам сад ихътин лацу, вили ва яру рангарин зулариз пайнавай, лекърен къизилламишнавай къве къил алайди тир. Къенин йикъаралди амукъинавай и пайдах Санкт-Петербургдин гъульлерин центральный военный музейда хузвавай.

1698-йисан 19-ноябрдиз Воронежда Россиядин Линейный гимияр тулькуриз башламишна ва 1700-йисуз ам къутъягъна. Адал хажай пайдахни лацу, вили, яру рангарин зулариз пайнавайди тир. Гъульувиз и пайдахдал Андреевский хашни чигуна.

Урус чалан баянрин (толковый) словарь тулькуриз тъвар-ван авай алым Владимир Дала къеид авуна: "Европадин вири халкъариз чипин милли рангар чизва. Чаз лагъайтла, чизвач ва мукъвал-мукъвал чун ягъалмишни жезва". И нукъсан 1896-йисуз Урусатдин пачагъ II Николай тирла, арадай ақъудна. Урусатдин пайдахдин рангар тайинарна: лацуди, вилиди, яруди.

Тариҳдай чаз чизвайвал, 1917-йисан инкъильдилай гъульувиз, пачагълугъ къватайла ва Советрин цийи гъумат тешкил хъайла, пуд рангунайкай ибарат пайдахдин чадал Яру пайдах пайда хъана. Советрин Союз чукъунихъ, Россиядин Федерациядин государство арадал атунихъ галаз мад чи улькведен кар алай имаратрин, дараматрин къаварал, кукшурал лацу, вили, яру рангарин зуларин пайдах хаж хъана.

Россиядин пайдахдин рангариз талуку яз жуъреба-жуъре фикирар ава. И кардин гъакъиндай официальный баянтар ганвай чак авач. Амма лугъувиз вайвал, улькведен пайдахдин рангарихъ са шумуд метлеб ава.

Къульне Урусатда абуруз ихътин метлеб гузвой: лацу ранг - ақакалтлай намусувал ва ачухвал; вили ранг - вафалувал, дузвал, михъивал ва эзебдин михъивал; яру ранг - викълевал, жуъртлевал, мергъяматлевал.

Гъа са вахтунда и рангариз хашпара килисадин, пачагълугъдин гъуматдин ва халкъдин садвилин метлеби гузвой: лацу ранг - хашпара диндин ярж; вили ранг - пачагълугъдин гъуматдин ярж; яру ранг - урус халкъдин ярж. Къенин пайдахдин рангарихъ ихътин метлеб ава: лацуди - ислягъвал, фикирин ва ниятрин михъивал; вилиди - инанишишиллин ва вафалувилин ранг; яруди - къудраттувал, Ватан патал гайи иви.

Государстводин пайдах вилин нини хъиз хвена къланзай яр я. Россиядин Федерациидин пайдахдин гъакъиндай талуку законарни, абурул асаслу яз пайдахдикай менфят къачудай, ам ишлемишдай, худай статъярни ава. Россиядин Федерациидин государство пайдахдикай ягъанатардай ихтияр садазни авач. Ихътин кардиз рехъ гун тахсиркарвал яз гъисабзава.

Россиядин Федерациидин гъар субъектдикъ (Псковдин область квачиз) вичин пайдах ава. Дагъустан Республикадин пайдахни пуд рангунин зуларикай ибарат я: къацуди - умъуръ, Дагъларин улькведен чилин мублагъвал ва гъакл исламдин рангни я. Вилиди - Каспий гъульульн ранг. Яруди - Дагъларин улькведен агаълийрин жуъртлевал, ульткемвал, инсандин акул-камалдин къуват къалурзай ранг я.

Гъар са халкъ патал государство пайдахар пакбур я. Гъакл хъайла, чун чи улькведен ва республикадин пайдахарив, герберив, гимнайрив вафалувиледи, кланивиледи экчечун лазим я.

Машук - 2019

МАШУК 10
СЕВЕРО-КАВКАЗСКИЙ МОЛОДЁЖНЫЙ ФОРУМ

Хийир ЭМИРОВ

Алатай гъафтедин саласа юкъуз Пятигорска цуд лагъай сеферда ачухай Кеферпата Кавказдин жегъилрин "Машук" форумда Дагъустандин 500-лай виниз жегъилри иширакна. Форумдин сергъятра аваз важибул хейлин мярекатар къиле фена. Абуруз Кеферпата Кавказдин федеральный округдик акатзайв регионрин къетлен фикир гана ва абуруз жегъилрихъ галаз гуърушимиши хъана, къве терефдизни хийирлуп сутьбетарни авуна, жегъилрин хейлин сувалри жавабарни гана.

Дагъустан Республикадин Кыл Владимир Васильева вичин раҳунин эвэлда тариҳдин вакъиаир рикъел хана: "Алай вахтунда неинки Дагъустанда ва гъакл вири улькведа ажайиб крат къиле физва. Россиядин тариҳда жуъреба-жуъре девиар хъана. За фикирзайвал, абурукай гзафбуруз чинни ийизва. Мисал яз, советрин къурулуш чкайдаини. Малум кар я, обществода цийи гъалар арадал гъайдала, абуру чипин гелни тазвайди я. Гъа муракаб вахтунда агъалияр диндин мукъва хъана. Мискина, хашпайран ибадатханайра, синагогайра къиле физвай кратиз аламатдиз хъиз килигзайвал. 70-йисуз динрихъ галаз женг чигур улькведа михъиз дегиши хъана. Анжака са Дагъустанда гъа чавуз 2000-дав агакъна мискина ачунаин. Инсанар диндинхъ мультеж хъанвай. Гъа са вахтунда диндинхъ галаз пулдин, эменидин, багъа-багъа шейэрин иесияр хъунин къастарни вилик акатна. Вири ибур са вахтунда къиле фейи крат я. Гъикл ятланы, чун вири четинвилер экъеччина ва гила анжака хъсан дегишилдер арадал гъиз, вилиди физва. Къу, жегъилрин, къумекин галаз, ишираквали аваз..."

Къун чи умуд я

В.Васильева жегъилриз вири крат рикъиз къанивал бажармизиз тежевайдини хиве къуна: "Са патахъай, чаз еке девлёттар аквазва, мукъву патахъай - разивализ тежедай кесибвал. Ихътин гъалара самариз цай яна, еке къалмакъалпризи рехъ ачухун мумкин я. Са шакни алач, ихътин чавара тапан, чи умъурдихъ, яшайшидихъ галаз къан тийизвай идеология чукъурзавай-бүрни пайда жезвайди я. Чаз крат вилик тухуз коррупция лугъудай хумади къеци гузва. Адахъ галаз къетивиледи женг чигуваз эгччайла чаз акуна, бюджетдин газф къадар пулар хуси нефсер патал ишлемишавай. Лап и мукъвара "Дагъагрокомплекс" тешкилуниз 1 млрд 300 млн манат харж авур ксар суддин вилик акъвазарна. Пул тъульна, амма комплекс авач. Ихътин мисалар садни къвед туш. Республика вилик тухун, агъалийрин дулана-жаяхъсанарн патал бюджетдай пулар ахъайзувай, амма абуру масекъериз харжавай".

Республикадин регъберди жегъилриз кадрияр хягъуюнин, гъазурунин сиясатдикайни гегъеншдиз сутьбетна. Ада лагъайвал, кесиб хизанрай акънатавай, амма чипх алакъунур, бајарагъ, чирвилер авай жегъилри, патал фена, баҳт жагъурзайвай, гила абуру чна хайи ватандиз хизва. "Зи Дагъустан" конкурсыда иширакай багъурдалай виниз ксарикай дагъустанвири 90 процент тешкилна. Абуруз хейлинбур жавабдар къуллугъурал тайнарна. Ихътин къайдадикай мадни менфят къачуналай.

В.Васильева республикада милли проектар умъурдиз кечирмишавай гъалдикайни ихтилатна. - Къе чна тулькумдин идараира зегъмет чулагъизвай ксарин къалахдиз, абурул алахъунрин нетижайриз килигна къимет гузва. Вичин везифаяр, чи истелишунар къилиз акуд тийизвайбурс къуллугъурални аламукъда.

Кеферпата Кавказдин жегъилрин "Машук-2019" образовательный форумдин иширакчийри РД-дин Кыл экологиядиз, образованадиз ва туризмдиз талукуарнавай чипин проектихъ галазни танишарна. Гъа са вахтунда абуру жуъреба-жуъре теклифарни гана. Мисал яз, Москвадилай чешне къачуна, республикада къиле тухузай олимпиадайрин гъалибийрин ассоциация тешкилун, туризм ийгин еришралди вилик тухун, гъикл лагъайтла, Дагъустан туризм патал халкъинавай чак я. Меркездин паркар агаълийри датланы менфят худдай чакриз элкъурун меслени кудна. Идан гъакъиндай Владимир Васильева къеидна: "Шегъердиз талуку яз чакъ хейлин фикирар ава. Махчакъала мурсунин къунвай къизилдин са къис я. Ам михъна къанда ва ахпа чаз вирида къулай жеда". Жегъилри гъакл республикада елкенар алай лутквейрин спорт тешкилунай, Дагъларин улькведа жегъил пары хизанрай чекъизвайдакай, газф аялар авай хизантив гъуматди ийизвай къизилвилер агаък тийизвайдакай, хуърер къевз-къвез ичи жезвайдакай ва маса месэлайрикайни лагъана.

В.Васильева жегъилрин гъар са теклиф фикирдиз къачуна ва талуку тир ведомствоирин руководителар а проектар умъурдиз кечирмишунин кардал къетен гуъзчивал авунин патахъай тагъимарна.

1999 Бандитрин дестеяр чукурайдалай инихъ - 20 йис 2019

Имтигъанар ва тарсар

“Им гзаф гузел республика я ва адан гузелвал неинки төбиятди, сифте нубатда, ана яшамиши жезвай инсанри субутзава”.

В.В.ПУТИН

Мердали ЖАЛИЛОВ

ДАГЬУСТАНДИН чилел бандитрин kleperlар чапхунчилелди атуни-кай ва абур инаи чукурункай риклел хунар тимил туш.

Кар алайди, чи фикирдалди, а вакъиайриз чи къенин несилири гъихтин къиметар гузватла, абурукай гъихтин нетижаяр худзватла, ахьтин шартлара мад гъятайтла, дагъустанвири чебъик кыле тухдатла, гъа кар аннамишуня.

Къедей йисуз чи халкъари Чехи Гъалибилин 75 йисан баркаллу юбилей къейдада. Амма а вакъиадиз маса вилерай, лугъудайвал, чипин кирсеба айнайрай килигизавай тапан «патриотарни» гзаф хъанва. Чехи Гъалибвал душувшдай хъайи кар тир лугъуз, акъалтзавай несилирин къилера гъакъван чулав фикирлал чан гъиз алахънавайбур чи республикадин чилелай бандитрин kleperlар чукурайдалай инихъ 20 йис алатункай гъакъван паквилелди рахазвани? Винел акъуд тийиз, чи халкъдин садвилиз, чи пак мурадиз къац гъязъиз кланибур секин хъанвани?

Сиякатдин жигъетдей чипхъ мягъем дигавачир, “чурун” тавур жегъилар ахътин вязерин чалахъни жезва.

Ихътин шартлара чи гъар са агалкъунин, Ватан ва адан азадвал, халкъарин садвал, дуствал мягъемарзавай вири кратин тариф на кланзана.

Душмандикай садрани дуст тежедайди жегъилрин риклив, руғъдив агақъарун чи везифа я.

Эхъ, басаевчияр - “михъи дин” гваз атай «стхаяр» чипин чулав ниятрив агақъарнач. Чи къегъал рухвайрини рушари! Абурун сифте жергейра Цумада районда вичин чандилайн гъил къаҷур милициядин капитан, куквази хва Закир Султанов ава.

Ботлих райондин Ансалта хуъре бандитрин гъиялъяр автомата ақында, чипин гүлләяр къалумарай жегъиль Гъажимурадни гъахътин хва я!

Бес Дагъустан Чехи хаталувилек ақатайла, Махачкъалада халкъдин ополчение арадал гъайила, адан кылие, Интербригададин командир яз ақвазай къурушви хва, а чаван милициядин полковник, гила генерал-майор Шамил Загърабови Асланов вичин тъварлел дамахдай хва тушни!

Ахътин рухвайяр чахъ вишералди хъана, гилани ава! Дагъустанни, чехи Россиядин битаввали, чи Конституциядин къурулушни тъвилляяр хъуз хъана! Ибур садни регъят-вилелд, чеб-чеплай тежедай крат тирди чи къенин ва къвемзай несилири аннамиш тавутла, чи душманри чун мадни чепин имтигъанра тун мумкин я.

А вакъиайралай гульгъуниз икъван йисар алатайлани, чи женнетдиз ухшар авай чилеприлай, ватанни, хизанни, мукъва-къилини квадарна, Сириядиз ва я масанриз, ИГИЛ (Россияда вичел къадагъа эцигнавай) лугъудай чулав шейтланрин тешкилатдиз чеб маса гуз фидай-бур жедайни? Гъайиф хъи, гагъ сана, гагъ масана (дагълара ва меркезрани) боевикриз къуллугъзвай чинебан мукар авайди къалурайла, риклиз тал акъат тавуна амукъзвав.

“Чечнядин кампания” лугъудайди башлашишайла, чи республика гъакъиятдан экономикадин транспортдин алакъадин гъалкъада гъатайди, боевикрин kleperlari чи ракъун ва шегъре рекъерал, базаррални вокзалрик, аэропортара, масанра чеб кылие тухвай тегъерар, авур къван хирер (Будёновска, Бесланда, Къизлярда, Буйнаксъда, Каспийскъда, Дербентда, Белижда...) риклелай фидани?

Чи республика а чавуз Чечен Республикаидай къеций маҳсус ракъун рехъ тухунис мажбур хъанай. Карланюрт - Къизляр...

Махачкъала а йикъара фронтдин царцел алай шегъердиз элкъенвай. 10-августидиз чи къилин майдандал, женгиниз физ гъазур яз, вишералди къегъалар (жегъиларни, агъиларни) жергейра ақвазайла, им залан дэкъикъяр агақънавайди, гъар садакай Ватан хуъдай аскер хъун лазим тирди гъар сада гъиссай вахт хъанай... Ополчениди вири Да-гъустан къвачел къаѓаргъарнай...

Гъульгуллу патриотрин дестеяри чи шегъеррин секинвал гъам юкъуз, гъам ийифз хъзвай. Идаираяра махсус къуватар кардик кутунвай. Карханайра, коллективира митингар, сходар, собранияр, маса мярекатар тешкилнай...

Цавалай женгинин вертолетрин ван кими жеввачир. Яргъарай зав Кадардинни Къарамахидин зонада язвав залан тупарин ван жеввай... Гъа са вахтунда меркездин хейлин азарханайрив хирер хъайибур агақъарзавай. Им дяве тушир садани лугъудачир.

1999-йисан 16-сентябрдиз вилерин азарханада (Гоголан тъварунихъ галай къуче) акурса шикил эзиклелай физвач. Бомба хъитканийла, вилериз тади ганвай са факъир ийфен вахтунда аниз хканвай.

Бурукъуди тухузеа гурапай винелд, Чизватлан адаз вил эхцигиз тежерд. Аватай къван хкаж хъийизвай синел, Vacl куна кутунуз кланзавай гъилел... Мад са klap алуда зеъгъметрив чехи, Мад са кам къачузеа заландиз вилик, Гъазур я виш зулум ийиз мад эхи, Хъхъйтла къве вилис дуныядиз килиг... “Билбил базардал”, ДКИ, 2007-йис. 140-чин

Гила фагъум ая, шумудни са кас, гъам хътиң жегъилар, гъакъиларни, са тахシリни квачир инсанар, а вакъиайрин вахтунда чандивай хъанатла, гъикъванбур гъакъинчи на бутриз элкъурнатла...

Республикадин МВД-дин вилик, аллеяда хаккнавай пантеондин цларин чехи пайтъя вакъиайрин вахтунда телеф хъайи милициядин къуллугъчирин тъварари къунва...

Къизлярдин ял ядай багъда авай пантеонрийкай сад гъа вакъиайрин ва и шегъердад радиевчийри гъужумайла хъайи къурбандрин тъварари къунва.

Буйнаксъда къвалер хъиткъинарайла, са тахシリни квачир аскерринг хизанар санлай телефон хъанай, абурук лезгийрин хизанарни квай...

Ваъ, дяве гъамиша залан къакъатунар, ивияр, магърумвилер, чклайвилер арадал гъизвай завал я. Ада рехъ гун - эбеди яз неғниш кланзавай гунар я...

Гъайиф чулагвадайди а кар я хъи, чал къеций атай душманриз ачуҳдаказ майилвал авур, абуруз къумекар гуз, къуллугъиз къаррагъай къара къуланари чи къенепата Тимил авачир. Гъатта чипел “brigadairin генералрин” тъварар эцигна, гележегдин го-сударства чипин къуллугъарни тайинарнай. Амма абурун хайн ниятрив халисан рухвари цай ягъайла, бязибуру гъасятда чипин чинерни, парталарни дегишарнай, бязибуру душманрихъ галас яръял “ватанризни” катнай...

За гъа чавуз къхъенай:

Аси абдалар, ажал кълан чипин,

Аллагъдин патав жеда къван къвачин.

- Эй чехи худа, це чаз на ажал,

И чилерал мад хгумир мажал.

Чаз фу къенята, чи яд къурура,

Жегъенемдин ца тур, чанар цурура...

Аллагъиз язух къеъзва виранрин.

- Ахлад, хъфена, эхкечи инсанрик.

Вирибур хъиз, къунни хъуъх яшамиш.

Умъур емиш туш, жедай игремиши...

- Ваъ, - лугъузва абдали,

Яшамиш хъун я чун патал къавур.

Къула цай хъийиз, никъе тум кутаз, Векъе векъ ягъиз хъланзамач чаз.

Къеплина аял, епина дана Хтун - гъабурни крат я чагънакъ...

- Күн инсанар тушни бес, аси луклар?

- Инсанвилин чаз ғерек туш шартлар!

Чун - жанавуран, иланар, пехъер,

Ажал акурла я чаз шад меҳъер.

Чаз - ивийрин чак, чаз - мейитрин як,

Паъз, гъикъван кланд..

Гъимир ерли шак.

Чун яшамиш хъун я бедвал аевун,

Эхир авун я чилинни цаен...

- Абдалар! Ахътин саъзиб зун я, зун!

За халкъ ийизва, хъийизва вахчун...

Амма күн за гъикъ гъана арадиз?

Белки, балаяр чириз дуныядиз?

За күн вахчудач, гудач квэз ажал,

Къуне күн тұльына жедалди дажал...

Түрлемаяр ақл къейитла за фад,

Умъурди хүчч хъсанбуруз дад.

Күн дарвилера, tavarilera кур

Твада мад ва мад, къватдалди күз зур...

Абдалар фена инсанар рекваз,

Чеб еврибуруз негъ тирдини чиз.

Аллагъдин tavar къаз, экъична иви,

Жазаяр, фендер къурмишина къеви...

Аллагъиз и кар акурла цаевай,

Сабур хүз хъанач мад вичихъ авай.

Инсанриз гана жигерни жүрэт -

“Виранриз - ажал! Күтмягъ я сұрсест!”

Я сур, я лакъан хъуунач къисмет,

Amiana ихътин ақалтла къимет...

Инсанриз акси, Аллагъиз акси

Виранар къени tlimil туш аси.

Къеъзева чилел, tlapabiz ажал,

Ам лагъайтла, гъакъ хъуърезея япал...

(“ЛГ”-дин 1999-йисан 7-октябрдин нумрадай)

Зи фикирдалди, чилел атай гъар са фанади (мугъманди) вичи вуч тазватла фикирун лазим я. Инсанвал квадаруниз разивал садани гудачир...

Россия ва Дагъустан, гила шумуд лагъай асирра, санал ала, са къаст, са къисмет, са рехъ хъягъуналди, вилиди физва. Шаирди къизива:

Дявлералди къаз чи рекъер,

Атайди я шумудар.

Амма хъанач хаз чи риклер,

Amtlyz михъи умудар.

ПРИПЕВ:

Россия ва гузел Дагъустан -

Сад тир азад я чи Ватан.

Ният фашал, галай ажал,

Къунши къан гөаз атала,

Дагъви хәяр хъанай къавчел,

Ваъшийрин къил гатайла.

ПРИПЕВ:

Россия ва гузел Дагъустан -

Сад тир азад я чи Ватан!

Фикирнай жед къакъатда чун -

Душман гъахънай къапудиз.

Террористриз чидач чи дун -

Жедай туш чун къакъудиз.

ПРИПЕВ:

Къеле хъиз я чуклур тежер,

Ярагъ Мегъамедан весияр

Мердали ЖАЛИЛОВ

Чна газетдин 29-нумрада писатель Гъаким Къурбанан “Яр Ярагъ” романдикай, “Азадвилин женгинин илим” кыл гана, жуван фикирар кхъенвай. Дугъриданни, писателди келздавайбуруз багъишнавайди инсандин женгчилин руль арадал атуунин реекъер вихътибинбур ятла, художественный образрин, абурун къисметрин къумекдади раижавай илимдин ктаб я. За ам тариходиндай арху философиянин психологиядин, социологиядин романтириди къейдиндай. Гъакъикъатдани вирибурукай полководецар, я шаирарни жедайди туш. Амма женгчилин руль квай аскерар хүн, гүзелвилин къадир авай инсанар хүн вирибуруз талукъ везифа я.

Чехи шейх, муршуд, алим-философ Агъед Гъажимурадович Агъяева Ярагъ Мегъамедан весийрэй вичин илимдин къалахара геънщиздиз анализ ганва, санлай абуруз “Намусдин философия” лагъанва.

Цийи романда чаз Ярагъ Мегъамедан весийрэн - вязерин (инал насыгъатрин лагъайтла, мадни дүз жедай) ван гъеле ам аял тирлани жезва: “Зулун югъ. Къеңел мишелекъат я. Сифте живни къевана. Гъа ихътин пакамахъ верчериин демекдай сифте яру жагъа алай кълек экъечиң, къвачер живедик ххлаз-хлан тийиз, ада тадиз твасларикай хранвай жугъундал лув гана, гъланлай уь-уь-яр ягъиз эгечиң. Мегъамеда, и кар акуна, лугъузва: “Вун зурба я, чан Къукъу, вуна жуе азад авуна... Вун азад уъзден яни? Бес зинданды амайбурун язух тушни?” (6-чин).

Аялдин къатунарай аквазвойвал, кълкре верчериизни демекдай (зиндандай) экъечдай реекъ къалтурин лазим тир.

“Азад”, “азадвал”, “уъзденвал” гафар Мегъамедан ивида ава. Гъа цукарикай ялавни жезва. “Азад” гафуниз къарши “къазад” гаф арадал гъайдини аял - Мегъамед я. Къа-заддикай худна къанда вирибуруз. Виридалайни азад ва бахтлу къуват яз Мегъамедацавал экъечизавай яру Рагъ аквазва. “Ярувал ивидин ранг я, Ам ислягъевилин ранг хуурай”, - дува келзава Мегъамедан буба Испаила. (14-чин). И фикир хчины къазва, чазни веси яз тунва. “Фекъиди пакамахъ палавай, хуре къейиди аватла, хабар къада, зуурнечиди - мехъер аватла”, - насыгъат гуз-

ва Испаила бубади хциз, чепел “Фекъияр” лаклаб алатани. Хва, дугъриданни, мехъеринин шадвилерин терефдар яз чехи жезва. Яни ибур масакла фикирзавай фекъияр я.

“Карвандин реекъ - чи бубарин реекъ я, - насыгъат гузва Мегъамедацада адан чехи дуст агъсакъал Бункъ бубадини. - Ам михъиди, ислягъди, шадди хъун лазим я. Адем гъяхътиндиди я” (40-чин).

Ихътин насыгъатни гадади къазва. Вири уъмуърда тухумдин тъварцел леке тегъиз алахъзава.

“Гъар са инсандиз кутугай тъвар герек я. Тъварцли инсандал

азадвал гъикл къазанмишда? Ягъиляр гужлу я, чун - ажуз... Вучда? Халкъ жененин гъазурна, къара-гъарна къанда...” (160 чин).

И фикирар давамарун яз, Мегъамеда мад са вяз-веси алава хъйизава: “Гъажи Давуда халкъ гъикл руъгъламишна? Жува чешне къалпурна къанда...” (160-чин).

Тарикъатди инсандин Аллагъдин рекъе вич “цууруун” истемишава. “Бес азадвилин руът гъикл кутада?” - сувал эцигзава Мегъамеда вичин вилик. Жавабни гузва: “Тарикъатдин илимдик азадвилин месэла кутун лазим я...” (161-чин).

Ихътин насыгъатни гадади къазва. Вири уъмуърда тухумдин тъварцел леке тегъиз алахъзава.

“Гъар са инсандиз кутугай тъвар герек я. Тъварцли инсандал

Гъабиб муаллимдин дафттаррай

Мегъамед ШАРИФ

Гъабиб муаллимдин дафттаррин, блокнотрин, ада兹 жуъребаджуъре авторри ганвай ткабрин хара акъван екеди я хы, абурай къил акъудун патал са бегъем вахт герек жеда. Къе лагъайтла, чна муаллимдин дафттаррин бинедаллаз адан рикл алай дуст хъайи Бахтияракай съульбетзава.

Шийи фаф

Уъмуърда сифте сефер яз санаторийдиз фена къвализ хтай сифте декъикъайра телефонди зенг авуна. Бахтияр! Зи нефес къуна. И кардин себеб ам тир хы, аял вахтарилай санал чехи хъайи, чирвилер къачур, къалахарни авур дуст Бахтияра теклифна зун са шумуд иис идалай вилик адан цийи хизандиз мугъман хъанай. Ракларин къве пата гъил туна, зи къаршидиз экъеччай цийи фафа (чи патара цийи сусаз икл лугъузвойди я) лугъуда: “Де гъан, хийирар! Дуст авач, жедач, закай чинеба къвале къват! Жез, къуна наши амалар мус бесарда?” Зи чинай цайлапандин ялавар фена. Бахтияра, къвалин аслан лугъузвойди каци, вич алай чқадилай къарагъна, зи къвачеривай къиль гъцлиз, махни ахъзашава... Къве калашибдин чин къуна катай зун ингъе 3-4-ийисуз зи рикл алай дустунивай хата хъайиди хъиз, чара хъанва.

Телефондай сес: Фаф амач, зун гъвеччи велед Рамизан патав гва...

Малаикдии гъил

Зи къил акунмазди меселай къарагъай Бахтияра зун къуажхламишава. Ада съульбет башламишна.

- Ингъе чун ихътин дустар я ман, зун ажалдин къармахра гътнавайлани ваз хабар хъанач. Реанимацияда хъайи пуд лагъай юкуз заз ахварай чехи буба аквазва. Ам гъиле асаны аваз, гъамиша къунерихъ жедай чухвани галаачиз акъвазнава. Ада лугъузва: “Теспача жемир, бала, ви пелел алай гъил малаикдиди я. За вилер ахъяна. Къилихъ чехи велед Гъафиз адуънава. Ада лугъузва: “Секин хъухъ, къве вун общий палатадиз ахъудда. И пуд юкуз вири багъирияр вун авай палатадиз килигиз къучедал къеъзвезвай...” Духтурханада цүд юкуз захъ гъвеччи велед Рамиз гелкъвэз хъана. Ада духтурвилин, санитарвилин вири везифарай къилиз акъудна..

Ингъе къе зун, къве стхадин арада меслят хъана, Рамиза вичиз захъ гелкъведай тежкира хъанва лугъуз, вичин патав къвализ хъанва...

Уъзъукъара

Зун Бахтияран къилихъ галай диктофондиз ва къизилдин сятдин килигзава. За адавай ибур гъильтин аманатар ятла хабар къазва. Бахтияра жаваб гузва: “Къизилдин сят, ваз ам чагурнавай жуъре аквазва хъи, вазни таниш профессор Захаридинди я”. Зун гъар жуъредин гъалкъаяр ва уънуъгар галай къизилдин сятдин къватидиз килигзава. Ина къыннар ава къван. “9.12.79 была, есть, буду Г.Ж.” За Бахтияравай и сятдин сир, адап къыннар авунин себеб чирзава. Лугъумир къван, и сят профессордиз илимдин рекъе къазанмашнава агалькъурай ганвайди тир. Ада сят ядигар яз Гульжевъзер ашикъаш авунай. Адан сят, профессор рагъметдиз фейлия, зи дуст Бахтияраз чеб гурушиши хъайи юкуз пишкеш яз ганай. Амма зи дустуни чарадан шей вичиз къланда лагъана...

- Вун гъавурда акъурай, садра а диктофонда авай рапунрихъ яб акала! - лугъузва Бахтияра.

Диктофондай раУхунар:

Бахтияр! Аквазвани ваз, саки 35-ийисан чи уъмуърдин женг гъикл пашмандаказ къутъяр хъанатла?! И вири ийсара за жув гъикл тухвана къандатла чиз, зи буржи вуч ятла аннамишна, намуслудаказ уъмуър кечирмашнада. За вири ваз акси яз, вуна зун рикл хъиз, атирулу цукъ хъиз къабулнатлани, инсафуздаказ, вафасуздаказ тухвана. Ви уъмуърдин сифте паюна хъайи дердисервал гъакъван екеди тирни?! Вучи вуна эхиримки нефесдадли заз вафалу жеда лагъана на намусдадли къин къуна?! Ви къукахда малаик хъиз тъхъиз, за ви хурал хер авуна. Садрани, санални вуна бейкефвал, наразивал къалурнач. Вун еке къуршах, къилихъ авай инсан я, Бахтияр!

За, Бахтияр, вун веледрикай, яар-дустарикай, гъиле авай илимдин къалахдикай, гъукуматди гаражни галаз гузвой къвалерикай, хейлин маса къулайвилерикайни магърумна. Гынава къе вун умудлу хъайи, ваз хъсан акур зи къаш-къамат?! Вири къурана, цырана хъи! Вун къе ви веледри къабулни хъувунва. Зун, лагъайтла, турфарнизи, чайгъуриз акътатай, цукъ акъудна бегътер тагай тар хъиз, баябан чуылдин юкузва алама...

Вун больницаада дарда авай пуд юкузни зун чехи духтурдин патав атанай. Ада заз сувал гана: “Вун Бахтияран вуж я? Адан багъирияр им пуд суткада больницаадин гъаятда ава эхир?”

За жаваб ганай: “Зун Бахтияран ва Бахтияр зи вири я, гъа са вахтунда гъич са касни...”

Бахтияр! Зи къамат мичини чулав хъана, ви вилик метъерал акъвазна, зун уъзъукъара тирди тестикъэрзава...

- Гъабиб, ваз и столдай алай ядигарар аквазва хъи! Сад Аллагъиди заз гъич тахъайтла а вуна къизилдин сятдин къелай ийкъалди цүд югъ яшамиш хъхънайтла къандай. А чыгууз зи уъмуърдин 80-ийис, Гульжевъзер 70-ийис, чун гурушиши хъайи, 35-ийис тамам жезвай...

- Вуна ажл вучиз лугъузва, Бахтияр, вун яргъалди яшамиш жеда...

- Дуст кас Гъабиб, зи беденда вуч аватла заз чизва. Къизилдин сятни диктофон за вал ихтибарзава. Профессордиз ядигар етим аялрин къвализ къумек яз це...

(КъатI ама)

Ахцегъай тир къази Абдулхаликъ эфенди

Замир ЗАКАРИЯЕВ,
тарихдин илимрин доктор, ДГУ-дин
араб филологиядин кафедрадин про-
фессор, ДГУНХ-дин къеңепатан
Чаларин кафедрадин заведуючий

И НКЪИЛАБДИЛАЙ виликан Лезгистандин руьгъдин ивир-рикай, кесерлу векилприкай нубатдин сеферда рахун дульшущин кар туш. А девирдин гзраф къадар машгъур алимрикай, регъберрикай халъдин геънен къатариз са акъван хабар авач. Риклел хкин, газетдин алай йисан 4 ва 5-нумрайра XIX асирида Лезгистанда ислам диндин рекъяр кесерлу алимар хъайи, чпин ери-бине Ялахърин хуъряй тир бубани хва - шейх Исмаил эфендидикайни гъажи Ибрагим эфендидикай геънен ма-къалаяр чапнай. Къе чун мусурманрин XIX асиридин машгъур алим, Самур округдин къази хъайи ахчэльви Абдулхалик

Бедбаҳт қысметдин инсан Абдулхалик эфендидин тівар Дағыстанның тарихидін илимда, публицистикада саки гъалтзавач. Қылди къаҷуртла, чаз адакай литературада са делилни жағынаңч. Гъатта Назир ад-Дургилидин “Нұзхат ал-аҳзан фи тараджим улама” (Услада умов в биографиях дагестанских ученых) тівар алай қіватлалдани, библиографиядін маса чешмейрәни Абдулхалик эфендиқайса малуматни авач. Лезгийрин сейли алимдикай, адан хизандикай надир делилар чаз мұкъвара Ахцегъай Абдулхалик эфенди迪 вичи араб ҹалал қхъенвай гъилин хаттарин ктабдай гъатна.

Къадим Ахцегърин хуър. Лезгистандин сиясадин централайрыйк сад. Мусурманрин мединиятдинни марифатдин къул, шарък патан чалапал къенвай гъилин хатларин къватларин центр, диндин кесерлу алимприн макан. Абдулхаликъ эфенди (ам мад Эфенди хъизни машгъур тир) гъижрадин 1227-ийсан джумада ал-ахира вацран эхирра (1812-ийисан июлдин вацран эвел къилера) диндин алим Абдурагъман эфендидин хизанда дидедиз хъана. Абурун тухум нуфузлубурукай сад тир. Араб чалапл къенвай ктабра алимприн тухумдиз "кабила" (ал-Балади) лугъувай. Абдулхаликъ эфенди вич лагъайтла, XVII асирдин эхирра - XVIII асирдин эвел къилера вичин хайи хуъре медресадиз регъбервал гайи машгъур алим гъажи Гъашим эфенди ал-Ахтидин несилендин векил Я. Абдулхаликъ эфенди Гъашим эфендиихъ галаз авай вичин мукъавал къейднава. И делилди Гъашим эфенди ал-Ахти вич яшамиш хъайи девирда кесерлу алимиркай сад хъайдакай лугъувза.

“Ал-Балади” түхумдин маса векилрин тіварарни малым я. Мисал яз, Каламтара ал-Ахти ал-Баладидин хва Мустафадин хчин - мalling Абдулгъанидин хци - Али ағяды араб чылал кхын хъувунвай гъилин хатларин ктабар ама. Къейд ийин хьи, Али ағыа Абдулхалик эфендидин девир-да яшмишиң хана.

Мумкин я, сифтегъян чирвилер Абдулхаликъ эфенди, виликрай адет тирвал, эзвел вичин бубадивай, гульгуынлай маса муаллимривай къачуна. Чехи алым, диндин илимрин гъавурда авай пешекар хъайидалай къулухъ ам вич масабуруз чирвилер гуз гатлунна. Ахцеѓерин край чирдай музейдин гъилин хаттарин чешмеяр хуъзвай къватлалда Къуръандин джуз ава. Ам мергъяматлу насиgъятчи ва гъурметлу дуст гъажи Гъашим эфенди ал-Ахтидин невейрикай тир Абдулхаликъ эфендидин гъурметдай кхын хъувурди Хуъруйгай тир Мусадин хва малла Исмаил я. Абдулхаликъ эфенди ам 1848-1849-йисара Ахцеѓерин жумъя мисклиндин ихтиядиз вахкана.

Авай малуматрай якын жезвайвал
Абдулхаликъ эфенди пуд сеферда эвлени
миш хъана. Гыйкрадин 1248-йисан Рама
зандин вацран 25-даз (1833-йисан 15-фев
раль) 20 йисан яшда аваз ада Урдухан
эфендидин хва, ахчыгъи Ибрагым эфен
дидин Муминат тъвар алай рушаъ гала
къисметар садна. Къвед лагъай сеферда
ам гыйкрадин 1265-йисан Зул-гыкира вац
ран 26-даз (1849-йисан 12-ноябрдиз) 21
йисан яшда аваз Абдулхаликъ эфенди Жа
ми эфендидин хва Малладин Тукезбан
тъвар алай рушал эвленишиш хъана. Тук
кезбанан буба Абдулхаликъ эфендидин
имидин хва тир. Маса гафарапди лагъайтла
алимдин умьурдин къвед лагъай юлдаш
адан мукъва-къили (имидин хчин руш) жез
вай. Жами эфенди Абдулхаликъан даҳ Аб
дурагъман эфендидин стхя тир.

Араб чалал кхъенвай биографияд
къейднавайвал, и чавуз (1849-ийс) Самур
округдин гъакимдин (начальникдин) вези
фаяр полковник Шульца тамамарзавай
Адалай вилик и къуллугъдал полковник
Рот алай. Ам 1848-ийсан сентябрьдин вац
ра Ахцегърин къеле гъалкъада тунихъ га
лаз алакъалу вакъиайрилай гульгъульни
къуллугъдилай алуднай. Гыжрадин 1276
ийсан Мугъяррам вацран 2-даз (1859-ий
сан 1-август) 47 ийс хъянвай Абдулхалик
эфендици вичиз пабвиле Къучагърин (Куд
жах) хърий тир гъажи Абдулъамид эфен
дицин руш Зайнаб къачуна. Къейд ийин
хъи, алай вахтунда хараптайриз элкъевен
вай Ахцель райондин Къучагърин хуър Ах
цегъривай 8 километрдин яргъа Ахцегъ
вацун чапла патан къерехдал экля хъан
вай. И чавуз Самур округдин гъаким под
полковник (бутпулкуник) Брусилов тир
Пуд лагъай папал Абдулхалик эфенди
Дашагыл (Дашакул) хуъре эвленишиш хъа
на. Лезгийрин и хуър (Баш-Дашагыл) алай
вахтунда Азербайжандин Огъуз (Варта
шен) райондик акатзава.

Араб Чалап кхъенвай биографияд мад Абдулхалик эфендидин вэледрикай нигэгэнш малуматар ава. 1833/1834-ийн суз дидедиз хъай хцел ада вичин бубадин твэр - Абдурагыман эцигна. Амма сэййикъалай чагъа рагьметдиз фена. Гыжрадин 1251-ийсан Раби ал-ахар вацран 3-даа (1835-ийсан 22-июль) Абдулхалик эфендидин хизанда Пери твэр алай руш дүн ньядиз атана. Гүгъультай мад са руш Халисат хъана. Анжах ам 6-7 вацралай рагьметдиз фена. Гъадалай къулухь (1838/1839-ийс) хъай Гъава твэр алай рушни бүр 7 ва я 10 вацралай рагьметдиз фена. Гыжрадин 1256-ийсан Ражаб вацран 20-даа (1840-ийсан 17-сентябрь) Абдулхалик

эфендидин гъилерал мад са руш атана. Адал Гъава тъвар эхцигна. Гъижрадин 1258-йисан Зул-гъицра вацра, хъультъун сад лагъай варз къутягъ хъайидалай къулухъ къвевзтай сад лагъай ислен юкъуз, ниси нин вахтунда, ат-Ташрик йикъарилай къулухъ Абдулхаликъ эфендиidi гежданджи вилив хвейи хва дуњьядиз атана. Къейдийин хъи, ат-Ташрик йикъар Къурбанд сувар къейдздавай йикъариз лугъузва. Гъижрадин 1258-йисуз и йикъарилай къулухъ

радин 1256-йисуз иккярилтай күлгүх къвэзвай сад лагый испен югъ 1843-ийн сан 16-январь тир. Хцел мад сефеда чөхүбүс Абдурагыманан түвэр эхцигна. Амма ирид варз арадай фейила, Абдулхалик эфендидин и веледни рагметидз фена Гыижрадин 1260-йисуз (1844-йисан 21-январь - 1845-йисан 9-декабрь) Абдулхалик эфендидин хизанды мад са руш хъана Адални Халисат түвэр эхцигна.

Абдулхалик эфендидикай ва адансизандикай къиметту делилар чаз гъакын Дағъустандын Тахо-Годидин түвэрүүнчүү галай Милли музейда хүзэвай араб чалалык хъенвай гъилин хатларин са кварталда жагъана. И малуматрал аласлу яз, Абдулхалик эфендидих чөхүбүс къве вах

авай. Абурукай Бегим агъа тъвар алайди гъижрадин 1223-йисуз дидедиз хъана, ам вичин стхадилай 4 йисан чехи тир. Вири далайни чехи ваҳ - Гегъвер султан гъижрадин 1220-йисуз дъунъядиз атана. Абурун хизандикай мад ихътин делилар ава “Гъижрадин 1230-йисан Рамазандин вацра, гатун юкъвара, Абу Муслим дидедиз хъана”. Мумкин я, ихтилат Абдулхаликъ эфендидин гъвччи стхадикай физва. “Ам гъижрадин 1232-йисуз рагъметдиз фена Гульгульнай къвед лагъай Абу Муслим хъана. Гъижрадин 1233-йисан Сафар вацра, хъультун эвэл къилера, саласа юкъуз Гъамни гъижрадин 1237-йисуз рагъметдиз фена. Гъижрадин 1273-йисан зулун эхирриз, Сафар вацра, Шуайбан хва Ибрагим-Халил дидедиз хъана (мумкин я, Шуайб Абдулхаликъ эфендидин рушан гъуль вичин езне яз хъун). Гъижрадин 1279-йисан зулун эхирриз Шуайбан хва Абдулкъаффар хъана, 1271-йисуз - Шуайбан руш Сафият, 1282-йисуз - Шуайбан руш Муминат. Абдулхаликъ эфендидин хтул, Шуайбан хва Абдулкъағыр гъижрадин 1284-йисан Зул-гъижра вацран 14-даз дидедиз хъана. Вад йисалай - гъижрадин 1289-йисан Зул-гъижра вацран 13-даз Абдулхаликъ эфендилиз мад са хтул хъана - Шуайбан хва Абдулкъадир».

Исламдин илимдрай авай чирвилер фирирда къуна, къяз Мирзе-Али эфенди ал-Ахти рагьметдиз феий саки 4 йисалай Абдулхаликъ эфенди гъижрадин 1279-йисан Рамазандин вацран 26-даз (1863-йисан 17-март) Самур округдин къазиви ле тайинарна. Къейд ийин хъи, чаз ахчельви маштъур алим ва шаир Мирзе-Али эфенди рагьметдиз феий дузъ вахт къаз лурнавай делилар жагъана. Ам гъижрадин 1275-йисан Рамазандин вацран 2-даз (1859-йисан 6-апрель) и дуньядай хъфе на. Илимдин литературада ва публицистикада алим къеий вахт, гъалат! кваз, 1858-йис яз къалурнава. Къази яз Абдулхаликъ эфенди 14 йисуз, Самур округда 1877-йисан бунт секинардалди, къвалахна.

Лагъана къанда, Абдулхаликъ эфенди Самур округда Урусатдиз акси яз 1877 йисуз арадал атай ва гульгъультай вири Дагъустандиз чкай бунтунин регъберри кай сад тир. Округда бунт секинарайдалай къулухъ таа йисан ноябрдин ваца Урусатдин пачагъдин къушунар бунтунин ишти ракчийриз жазаяр гуз гатлунна. Самур округдин гзаф къадар агъалияр Урусатдин жуъреба-жуъре губернийриз съргүнна бунтунин регъберриз лагъайтла, кынкинижаза гана. А вакъиайрин шагыидар хъайи буру агақъарнавай малуматрай ашкара жезвайвал, Абдулхаликъ эфендици кынкинижаза жуърэлтувилелди къабулна. Ада суздарин са ванни акъуднач. И кардигъаза кылиз акъудзивайбур мягътепарнай.

Тымидов Н.А. Кыиолелеган даң бустандын 1877-йисан бунт. М., 2001. 59-70-чинар).
65 йис хъанвай Абдулхалик эфенді гъижрадин 1295-йисан Шабан ваңран 4-даz (1878-йисан 6-апрель) күрсарна. Ам кучукнавай чка ва адан сурун къван жағъянвач.

Алимдин уымуърдин ва яратмишун рин ирс чирун патал чөхи квалах кыль тухвана кланзава. Мумкин я, Абдулхалик эфендиихъ гъилин хаттарин ктабрин чөхи ктабхана авай. Абурукай чи йикъярал түмил-шимил агақъяна. Тарихдин ачешмеяр винел ахкъудун лезги халкъ дин акъалттай савад авай кесерлу алимдин уымуърдин ва яратмишунрин рехъ мадни дериндай чирдай мумкинвал гудай

Чи тарихрикай

Гульхар ГУЛЬИЕВА

XV виш йисара са шумуд алимди лезгийрин тарихар къелемдиз къачунва. Абурукай Мегъамед Хиналугъвидин ктаб иллаки къиметлуди я. Чи машгъур алим, тарихдин илимринг доктор, профессор Амри Шихсаидова малумат гузтайвал, Мегъамед Хинелугъвиди вичин тівар алачир эсерда (АКАК, т. II, док. №1300, ч.1076) Лакздин (Лезгистандин), Дербентдин ва Ширвандин тарихар къелемдиз къачунва. Эсердин эхирда ада вичин ктаб гыккі арадал атанатла, гъадакай ихътин къейд авунва: “За ибур вири вич Афрасим бегдин хва Магъмуд бегдин хва Къасим бегдин гъвиле хьайи къадим неслидлин тарцикай менфят къачуна Ахир Докъузпара келеда къяена... За, Аллагъядин мергъяматдихъ мультек тир Мегъамед Хиналугъвиди, Худади заз регым авурай, и къейдер пайгъамбардин тарихдалди 861-йисуз (1465-й. - ред) чин арада Къуруш, Маза, Чикъчиъ, Къурагъ, Рутул хуърерай тир нуфузлу ксар авай 220 къван шагъидрин иштираквиледи къелемдиз къачуна”.

Мегъамед Хиналугъиви вичин эсерда Ширвандин гъакъ Султан Кершаспан гъакъиндай малумат-риз гегъенш чка ганва. Султан Кершасп Дербентдин лезги гъаким Мегъамед Дербентвидин хва Шейх I Ибрагим Дербенди я. Ада Къятағъидин султан Мегъамед бегдин хва эмир Элфа душманрикай хвенай ва гульгультай адан хва Мегъамед бег Докъузапрадин са келедиз регъбервал гуз ракъурнай.

Мегъамед Хиналагуьвиди кхызывайвал, I Ибрагым Дербенди лезги чилерал кел-кхын, меденият, эдебият вилик тухун патал гзаф крат кылиз акъудзавай. Ам лезги чилер агад ийиз, агъалийрин дуланажага хъсанариз алахъязавай. Гъа ихътин крат фикирда къуна, ада лезги вилаятириз рерьбервал гун патал вичин мукъва-къилийрикай менфят къаччунай ва Ахъцельгиз вичин хтул Гъасан бег. Хинэз хтул Магъмуд бег, Ахир келедиз вичин хва Элчав Агъмедин бег ракъурнай. I Ибрагиман гультьуңлай атай сихилри Къурагъя. Къуреда ва Табасаранда бине кутунай.

Алимди къхизывайл, И Ибрагим Дербенди ва адан давамчирى регъбервал гузтай вахтунда лезгийрихъ газа алимарни шаипар авай. Месела: Абу Умър Дербентви, Юсуф Ширванви, Камалуддин Ширванви, Мегъамед Ширванви, Юсуф Къев-пелеви, Мелик Күрьеви, Мегъамед Мұышқұрьви, Акпер Ахъзгельви ва масабур. Алим, математик ва шаир Фатуллагыя къхъеэ эсерар араб улквейриз сейли хънай. Адан къелемдикай араб Чалал къелемдиз къачунвай “Хай-ийя-талвих”, “Хамийа Мұва-фик”, “Шарху Ашкали Тасик”, “Хамийа-и шархи Чаг-мин” хътиң эсерар хкатнава.

Делилри вуч лутъузва?

Чи чкайрин тіварарин этимологиядай малум жезвайвал, чи ойкономрин тарихар къадим я ва абур жуыреба-жүйре рекъералди пайда хъанва. Гъе-ле чи эрадал къведалди лезгийрихъ цүлдралди Чехи хуырер ва шегъерар авай. Энеолит, гъакл буруун-ждин ва ракынун девирриз талукъ археологиядян амукъайри субутзавайвал, лезгийрин чилерап сифте яз инсанар яшамиш жезвай чкаяр, хуырер са шумуд агъзур йис идалай вилик арадал атанай. Субут паталди Самур ва Гульгери вацларин дерейра эн-оплит девирда члун бине кутур хуырерин тарихар риклен хкун, Мамрач, Гилияр ва маса хуырерин патав ашкара авунвай жуыреба-жүйре къапарин аму-къаяр туплалай авун бес я. (**Килиг:** Котович В.Г. Отчет о работе 1-го горного отряда. Рукоп. фонд ИИЯЛ, ч.104-105; Котович В.Г. Новые археологические памятники Южного Дагестана. МАД, 1.Махачкала, 1959. Ч.135).

Бязя алими гъхъту яз Къубадин лезгияр яшамыш жезвай чилерап са къдар хърпер буруйнждин девирда арадал атанвайди къалпурзава. (**Килиг:** Александрович-Насибы. Находки бронзового века около Хачмаса, Известия Азкомстариса, вып.4, тетрадь 2. Баку, 1929. Ч.215).

Макъя хуърун патавай жагъянвай археологи-ядин амукъайри сифте ракъун девирда (чи эрадал къведалди VIII-IV виш йисар) лезгийрихъ гъхътина тарихъ ва мединият аватла делилралди субутзаза. Иней жагъянвай къве патал мурз алай яргъи тураги, чукъулри, жуъреба-жуъре маса затлари къалурза-вайвал, лезгийри ракъука гегъеншдиз менфят къа-чузвай ва адакай яраъкар, гъар са жуъредин къапар расказвай. Идалайни гъйри, абуру хъипреплрикай, кларабдикай, шуьшедикай расказвай беzekдин затлар Къафъяздин ва вилик патан Азиядин халъари къа-чузвай. (Килиг: М.Н.Пикуль. Первобытнообщинный строй на территории Дагестана. Очерки истории Дагестана. т.1. Махачкала. 1957. ч. 20-21).

Баркалладин таж алайбур

Хазран КЬАСУМОВ

Адёт яз, умурдин са къадар реквиз фейила, гъар са кас элкъвена на къулухъ килигда, фей мензил, авур къалахар, алкъай крар веревирда. Инье ери-бине Хутаргърин хърьял тир, Къасумхуруйкай къед лагъай ватан хънавай. Ягъибет Рамазанович Ягъибет Рамазанович 74-йисан реквиз фенва. Лугуз жеда хъи, и рехъ баркалла алайди, хуър, район патал аферин къведай крар авурди хъана, и рехъ ада давамни ийизва.

- Яшар Аллагъидилай, къульзувал жувалай аслу я, - лугузва Ягъибет Рамазановича. - Заз къульзувилай фикирдай вахт авач.

Гъурметлу районэгъли

Гъакъикъатдани, авур къалахариз, къазанмишай агалкъунризни килигтавуна, Я.Ягъибетова хуърун ва райондин общественный умурда активилелди иштиракун, же-гъилприн арада тербиядин къалах тухун давамзава. Къилди къачуртла, райондин Общественный палатадин председателдин заместитель, агъсакъалприн Советдин член яз, Я.Ягъибетова общественный ва насыгъатчилини еке къалах тухузва.

Ягъибет Ягъибетов 1945-йисан 20-августдиз вичихъ еке ва баркалла тарих авий Хутаргърин хъре дидедиз хъана. Хуърун школа ақылтларай жегъилди 1964-1967-йисара ГДР-да (Германиядин Демократвилин Республика) авий Советрин къушунин жергейра къуллугъуна. 1979-йисуз Махачкъала шегъерда. Дагъустандин политехнический техникум ақылтларай жегъил пешекарди вичин зегъметдин рехъ Къасумхуруйкай консервиярдай заводда бригадирвиле къалахунилай башламишина. Лагъана къанды, Ягъибет Рамазановича вичин умурдин цусад үйсъада жаңыларай къудратлува зурба Советтин Союздин промышленностдин къенкъивечи карханайрин жергеда хъайи Къасумхуруйкай консервиярдай заводдихъ галаз алакъалу авуна. Икъл, Я.Ягъибетова 1971-1978-йисара заводдин технологиевиле ва 1978-1980-йисара заводдин цехдин начальникъиле къалахна. Инал заз са бязи мисалрал ва рекъемрал ақвазиз къандазава.

- Къасумхуруйкай консервиярдай заводди неинки чи республикадин, гъакъини Советрин Союздин гзаф маса шегъерар, гъабурукай яз Москва, Ленинград хъсан еридин продукциялди таъминарзаяв, - сұльбетзава Ягъибет Рамазановича. - Къалахда жезвай агалкъунрай заводдиз са шумуд сеферда КПСС-дин ЦК-дин, СССР-дин Министртин Советдин, ВЦСПС-дин ва ВЛКСМ-дин ЦК-дин, РСФСР-дин Министртин Советдин гъиляй-гъилиз къведай яру пайдахар ганай. И агалкъунрик жуван ва жув къиле аваз хъайи комсомолринни жегъилприн сменадин ва консервиярдай цехдин пайни хънал за дамахзава. Гъакъикъатдани, бегъерлу зегъметди арадал гъайи нетижайри шадвал кутадай, гъевес хаждай үйсар тир. Абурсадрани риклелай фидач.

Я. Ягъибетова заводдин комсомолрин организациядизни саки 10 үйсуз рөгъбервал гана. Ана 200-далай виниз членар авай. Комсомолрин организация неинки районда, гъакъини республикада промышлен-

ностдин карханайрин арада вилек жергейра авайбурукай сад тир.

Заводдин консервиярдай цехда 1970-1976-йисара комсомолринни жегъилприн смена тешкилна, ана 70 касди къалахазавай. Сменадин начальникъиле Ягъибет Рамазанович тайинарна. Са сменада абуру 120-140 ағызур шартунин банка консервияр ақылдазавай, сезондин вахтунда абурун къадар мадни гзафтир.

Ягъибет Рамазановича чаз лагъайлай, заводдин комсомолрин организация 1971-йисуз нубатдин съезд узъяъдаказ къаршиламишун патал геъеш хъайи Вирисоюздин соцсоревнований экечина. Хъсан нетижайр къалурай организациядиз ВЛКСМ-дин ЦК-дин секретарь Са-

"Аламишинский" совхоздин директориле хъана.

Хъсан пешекаррикай, хайи хульхъ, совхоздихъ рик күзвай инсанрикай ибарат тир "вичин команда" къватна, Я.Ягъибетов къалахадив эгечина, сифте нубатда ада зегъметдин низам мягъкемарна, узъумлухар, меҳпарда авай машинар, тракторар, хуърун майшатдин техника тармарунин къалах акъвазарна. Явшаяш со-входза узъумлухар, магъсулрин никлерин, помидорар қазвай саларин ва гъасилзайв продукциядин къадар артухарна.

Совхоздин директориле хъалахазавай үйсара къазанмишай агалкъунрай Я.Ягъибетов "Дагъустан Республикадин хуърун

пегадин къул алай грамота ва риккел аламукъдай вымпель гана.

1980-йисуз, къалахдин нетижайриз килигна, КПСС-дин райкомдин бюрородин къараардалди, Ягъибет Рамазанович Къасумхуруйкай «Рычал-су» заводдин директорвиле тайинарна. Ана къалах авур къуд үйсар къене завод неинки районда, гъакъни республикада къенкъивечи карханайрин жергеда хъана. И үйсара завода зегъмет чүгүнин къенкъивечи къайдарай кардик кутуна, хуъера заводдин цехар ачхуна, цуралди инсанлиз къалахдин чакъар арадал гъана, санлай завода ақылдазавай продукциядин къадар къед-пуд сеферда артухарна. Са шумуд үйсуз заводдин шикил райондин Гъурметдин доскада хъана.

1984-2001-йисара Я. Ягъибетова райондин ХООП-дин директорвиле къалахна, и хелни вилек тухана, агалкъунар къазанмишна.

1990-йисарин эхирра ва 2000-йисарин перестройка ва адан "къазанмишунар" себеб яз, производстводин гзаф хилера, гъабурукай яз хуърун майшатдани, гъалар читин хъана, гзаф карханаяр, совхозар чийдай гъалдиз атана. Абурун арада са вахтара республикада къенкъивечийрин жергеда авай, КПСС-дин Дагъустандин обкомдин, Верховный Советдин ва Министртин Советдин гъиляй-гъилиз къедай Яру пайдахдиз лайиху хъайи "Аламишинский" совхозни авай. Ана директорар дегиш жезвай, гъалар къайдадик ақат хъийизвачир. И чүру гъал ақтур хуърун жемятди Я. Ягъибетовавай совхоздин директорвиле хтун, чиизвай майшатдин къиле ақвазун тла-лабна. Хайи хульхъ, райондихъ рик күзвай Я. Ягъибетовавай же-мидиз "вай" лугуз хъанач. Гъя икъл, 2001-йисан июлдин вахта, жемятдин сходдал, Ягъибет Рамазанович!

майшатдин лайиху работник" лагъай Гъурметлу твар гана. Совхоздин директориле хъайи Ягъибет Рамазановича 2009-йисалди гъакъисагъвилелди ва бегъерлудаказ къалахнанда.

Райондин промышленностдин ва хуърун майшатдин хилера яргъал үйсара къалахунин нетижай яз Я. Ягъибетов 1978-1984-йисара Къасумхуруйкай Советдин депутатвиле, 1998-2002-йисара Сулейман Стальский райондин Советдин депутатвиле, райондин Собранидин председателдин заместителвиле, 2010-йисуз Дагъустандин халкъарин 3-съезддин делегатвиле хъана.

Дурумлу зегъметдай ганвай наградаяр, грамотаяр, къиметлу пишкешарни Ягъибет Рамазановича хъаш гзаф ава. Абурукай яз чавай "РСФСР-дин недай-хъвадай шейз-рин промышленностдин отличник", "РФ-дин потребкооперациядин отличник", "Дагъустандин хуърун майшатдин лайиху работник" тварарин, РСФСР-дин Верховный Советдин Президиумдин, ВЛКСМ-дин ЦК-дин, Дагъустан Республикадин, райондин администрациядин гъурметдин грамотайрин, В.И.Ленинин 100 үйсуз юбилейдихъ галаз алақалу яз гайи "Бегъерлу зегъметдай", "Чехи Октябрдин социалистический революциядин 100 үйсуз", "Зегъметдин ветеран" медалрин, РСФСР-дин недай-хъвадай шейз-рин промышленностдин министрдин твар къхенвай къизилдин съятигин, 1977-1978-йисара соцсоревнованида гъалип хъунай ганвай знакрин тварар къаз жеда.

Чна винидихъ лагъайвал, яшарни хъанва, къалахда къазанмишай агалкъунар ава лагъана, Я.Р. Ягъибетов секиндиз къалах ақуцьдай кас туш. Рикл алай "Акъвазат цихъ ни алгатд", "Къалахдик квачир мишер муърхъуб къада" гафар тикардай Ягъибет Рамазанович гъамиша гъерекатда авай, къайгъуйрик квай кас я. Гъеле школада ва техникумда къелдай үйсара спортдал машгул хъайи ада, лугъудайвал, къульзув къилихъни и рехъ давамарзава. Икъл, 2017-йисуз Я. Ягъибетова ГТО-дин гзаф жуърейрай (многоборьедай) ветеранрин арада къиле фейли Дагъустан Республикадин чемпионатда иштиракна. Ана къалурай нетижайр Я. Ягъибетовавай совхоздин директорвиле хтун, чиизвай майшатдин лайиху хъана.

Вун умурда фейли рекъин мензилар хъиз, вуна атун хъийидай ре-къер-мензилар бегъерлубур, бар-калла алайбур хъурай, Гъурметлу Ягъибет Рамазанович!

Важиблу гуъруш

Сулейман-Стальский райондин къиль Нариман Абдулмуталибов экономикадин илимприн доктор, профессор, Россиядин АПК-дин Гъурметлу работник Шарип Шариповаш ва географиядин илимприн доктор, профессор Шагъмардан Мудуева ва гуърушиш хъана. Идан гъакъиндай "Лезги газетдиз" муниципалитетдин администрациядин пресс-къуллугъди хабар гана. Гуъруш къилье фидай чавуз райондин хуърун майшат вилек тухунин, агропромышленный сектордиз инвестицияр жеб авунин, чил менфятлудаказ ишлемешунин, интенсивный жуъредин багъманчивал вилек тухунин, марф къурдай жуъреда яд гуунин къайда кардик кутунин месэлайверевирда.

Дагъустандин государстводин халкъдин майшатдин университетдин профессорар тир Шарип Шарипова ва Шагъмардан Мудуева аграрный сектордай алай аямдин илимдин ачхунар, Ҷий жуърейрин технологияр кардик кутун теклифина. "Сулейман-Стальский райондин хабъманчивал, узъумчывал, гъакъни мадарвал вилек тухун патал тъбиатдинни гъавадин хъсан шартлар ава, абурукай менфят къачуна къланда. Алай аямдин илимдин агалкъунар кардик кутуртла, нетижайр аквадайвал хаж жеда. И барадай чна санал къалахун гөрек я", - къейдан алими.

Райондин къиль Нариман Абдулмуталибова алимприн теклифирин терефхена ва аграрный производство вилек тухун патал абурух авай важиблувал къейдана. Муниципалитетдин къиль Шарип Шариповаш ва Шагъмардан Мудуеваш райондин атунаи сагърай лагъана ва санал къалахунин умудар кутазвайди къалурун.

“Чайкада” къулай я

Нариман Къарибов

Гад эхирдал къвез са ақван вахт амачтани, чи республикадин гзаф чайра, гъя жергедай яз къадим Дербентда ва аинин этрефайран туристилини сезон гъеле худда ама. Турбазайра улкведин гзаф чайрай ял ягъун ва Дагъларин вилаетдин лишанлу чаяр, тъбиатдин гуърчегвал акун патал къвезвай туристрин къадар артух жезва.

Мугъманар къабулуниз вахтунда гъазурвилер акун себеб яз Дербентда авай "Чайка", "Дербент" ва шеърдивай са ақван яръя авачир "Къизилдик къумар" ("Золотые пески") турбазайрилай, анрин колективилай ял язвашибур рази я.

- Чи турбазада кардик кваз гзаф үйсар я, - сұгъбетзава "Чайкадин" директор Мегъамед Алиевич Гагаев. - И дөвирда чина са шумуд ағызур кас туристири янава ва чинин сагъламвал мягъкемарнава. Цинин сезонни писди хъанав. Ам башламишайдалай инхъ (гъелелиг) 300 касдилайни виниз туристар къабулнава ва и къалах давамарзава. Гыкъ хъи, гъавадин хъсан шартлар авай Дербентдин зонада туристилини сезон сентябрдин юкваралди давам жезва.

Турбазадин столовойда ва кафеда, ял язвашибур таалабунарни тамаруналди, жуъреба-жуъре хуърекар гъазурзава. Туристриз Дагъустандин халкъарин хуърекар иллаки гзаф бегенмиш я, - давамарзава вичин ихтилат Мегъамед Алиевича.

Гъульзуз лап мукъвал алай и турбазадин пляжни тарифуниз лайиху я. Аин къум гъамиша михыз хъзвава, лепейри гъизвай гъульзуз набататар къват хъийиз, пляждилай къерхедиз ақуцьдазава.

"Чайка" турбазада ял язвашибур спортдални машгүл хъун патал вири шартлар яратмашнава: шахматрин, тъмайрин ва теннисдин залар, волейболдин майдан кардик ква.

Туристар патал ял ягъун гзаф терефиринди хуънни фикирда къунва. Мугъманриз къадим Дербентдин музейриз, "Нарын-къеле" къеледиз. Хучнин чарчардал ва маса гъурчег чайриз махсус автобусра аваз сиягътар тешкилзизва.

"Чайка" турбазадикай, къадим Дербентдикай фикирар чирун патал зун са жерге мугъманрих галазни ракана. И барадай ингъе анжак са мисал:

- Зун из умурда жолдаш ва къве хтулни галаз ял ягъиз Дербентдиз. Дальний Востокдай атанвайди я, - лугузва яшшу дишеғли Валентина Ивановна Александровади. - Шеърдиз атайла, чқадин гидди чаз "Чайка" турбазада ял ягъун меслят къалурун. И месляттал амал авуналди чун гъалатлай хъайи кар авач, гзаф сагърай колектив. Эгер къисмет хъайитла, къведай үйсузни гъя иниз атун фикирда къунва за ва зи умурдин жолдашди. Таниш-билишризи теклифда.

Турбазада хъайи юкъуз заз иниз къерхедин инсанарни къвез акуна.

- Чи шеърдигълия я, Нариман муаллим. Чна гъабурун турбазадин пляждада къедай, вахтунада чина ял ядай (пулсуздаказ) ихтияр гузва, мегъяматлавул хъсан зати я, - жаваб гана си зуалдиз Мегъамед Гагаев.

"Чайкадин" директордиген малимарарайвал, туристилини и кархади шеърдин бюджетдиз вахт-вахтунда налогар гузва, мегъяматлавулин мянекратра иштиракзава.

Тал алай месэла

Буржара гъатун - къеве гъатун

Нариман ИБРАГИМОВ

Адтдин кар я, чна гъар вацран эхирдай ва я къевзайвацран сифте къиляй ЖКХ-дин коммунальный къуллугърай пулар гузва. Кассайрих учиарни, нарази агъалиярни жеда. Нарази хунал гъизвай себебарни тиймил туш. Гъа вал нубат атайла, кассирди ма-лумарда: "компьютердин программади къвалахазавач". Маса сеферда кассир чкадал же-дач. "Ам гъинава, мус къведайди я?" суал-риз жаваб гудай касни гъатдач. "Къведа, гуль-зета" лугъуда кабинетда авай сада. Агъалий-риз чпин маса дердиярни ава эхир. Пул фад гана хъфидиа лугъувайбур, сятералди акъва-зуниз мажбур жезва. Гъа ихтиин арайра еке учирарни арадал къевза.

Коммунальный къуллугърин пулар датла-на хажунини агъалияр ажугъламишава. Ми-сал яз, алай йисан 1-июлдилай Санкт-Пе-тербургда ва Дагъустандин къуншияр тир Калмыкияда, Ставрополда, Астраханда, Адыгеяда, Ростовда коммунальный къул-луърин къиметар 0,4 процентдин хажнатла, чи республикада - 2,3 процента. Эгер чи республикадин агъалийрив Россиянин маса регионра яшамиш жевайбурув гекъигайла лап кулыу мажибар, пенсияр агакъязавайди фикирда къуртла, рекъем екеди я.

Алай вахтунда Махачкалаада са киловатт электроэнергиядай 2,58 манат (цудийс вилик 67 кепек тир), са кубометр газдай - 5,6, зирзи-бил тухунай 64,21, техобслуживанидай - 991, цял - 8,55, канализациядай 3,7 манат къацуза. Хиве къуна къанда, виридахъ вахт-вахтунда кассайриз пулар гудай мумкинвални, такъят-ни жезва. Нетижада буржарни аъалтзава.

Эхиримжи йисара чаз буржара гъатай инсанар пары акуна. Садбур бизнесдад маш-гъул хъунихъ, масадбур кредиттар къаучунихъ, пуд лаъбайбур хуси сар ачухунихъ галас алақалубур. Мехъерар ийиз, яшайишдин къвалер, автомашинар маса къаучуз мукъва-бурувай, дустаривай буржар къаучурбүрни гъа буржар вахкүз тежез къеве гъатай душуш-шар тиймил туш. Нетижада абур чеб эменини-дикай, багъа маса шейэркай магърум хъана. Гъатта садбур дустатъра гъатна...

Эхъ, бурж къаучун регъяя, амма бурж вахкүз гъамиша виридалайни чедин месэлдадиз элкъевзайда я. Халкъдин мисалрани и кар гъакъ тъвар патал къейнавайди туш. "Бурж итимдин гъуль я", "Буржлудан чинин са пад чулув жеда", буржлу яз амукулдади, гишиндиз амукун хъсан я", "Бурж вугудайла - дуст, къаучудайла - душман"...

Винидихъ чна тъвар къур буржарал алай вахтунда мадни сад алова хъхъанва. Агъалияр гъукуматдиз буржлу яз амукун. Яни коммунальный жигъетдай гъукуматдин ва маса идараири ийизвай къуллугърай вахт-вахтунда пул тагун ва буржарин къадар агъ-зурриз, миллионриз акъатун. Ихтиин ксар вири улкъведа ава ва абурун къадар йис-сан-давдиз элкъевзайда я. Халкъдин мисалрани и кар гъакъ тъвар патал къейнавайди туш. "Бурж итимдин гъуль я", "Буржлудан чинин са пад чулув жеда", буржлу яз амукулдади, гишиндиз амукун хъсан я", "Бурж вугудайла - дуст, къаучудайла - душман"...

Са рахуннан алач, налогар гана къанда. Сад, къве вацран тагайтла, акваз-акваз буржни арадал къеда. Жезмай къван жув буржуник акат-дайвал авуна къандач. Гила чин тийизвай касни амайди туш, гъукуматди кесибриз, къеве авайбуруз, газаф аялар авай ва тамам тушир хизанриз, субайдиз яшамиш жезвай пенсионерриз ва дядедин ветеранрихъ галас бара-бар авунвайбуруз къезилвилер, субсидияр гузва. Идакай дузвиледи менфиятни къаучуна къанда. Алай буржар алудна ва я коммунальный идараирин векилрихъ галас меслят-дивди бурж алуддай вахтар тайина, суб-сидияр къаучудайвал авуна къанда.

вай. Анжах са Махачкала шегъерда чими цин ва къвалер чими авунай 40 млн манат пул та-ганвай агъалияр ава. Бязи ксарал 200 агъзур манатдин бурж ала. Законрал амал тийизвай ихтиин агъалийривай буржар вахчун патал приставрип 1000-дев ага-къана делояр гва.

Буржар вахчун са акъван регъят къвалах-ни туш. Бязи агъалийри къастуналди йисаралди ЖКХ-дин къуллугърай пулар гузва. Гъелбетда, сифте нубатда, гъа ихтиинбуру-лай приставрин управленицидиз талукъ чарар къхизва.

"Дагестанэнэрго" ОАО-дин инспектор-рихъ галас санал суддин приставри буржар вахчун патал рейдер тешкилзава. Им нети-жа арадал гъизвай серенжем я. Аллатай йисан сифте къиляй рейд ийидила 9 касдин 160 агъзур манатдин къимет авай мал-шай-эрал къадагъа энгина, яни абур тулкъ авуна, маса гана, пул коммунальный идараирин гъи-садбиз хъянина.

Рейдер, ахтармишунар авурла, аламат-дин са кар ачу жезва. ЖКХ-дин къуллугърай пул тагузвайбур асул гъисабдай кесибар, лап къеве авайбур въя, члихъ вири жувредин мум-кинвилер авай ксар, хизанар я. И кар зазни ашкара я. Чи къвалера 82 хизан яшамиш жез-ва. Гъар кварталда подъездрин ракларал буржар алайбурун сиягъар алкъурзава. Де вун мягътеп жемир. МВД-дин полковницин хи-зандал 145 агъзур манатдин бурж ала. 30, 50, 70, 100 агъзур манаттар буржлу тирбүрни ава. Гъабурни бизнесменар, карчияр, гъукумдин хъсан къуллугърал алайбур я. Шегъерда ах-тинбур газаф ава. Иллаки къакъан жугъунрин къенера хажнавай зурба къелрейра чуныхъ хъянвай "Цийи дагъустанвияр". Абуру чпин утагъриз я ахтармишдайбур, я приставар, я масабур ахъязавач, йисаралди пуларни та-гуз вердиш хъанва. Амма я "Дагестанэнэргоди", я республикадин талукъ органри абу-руз буржар гъалалдач. Гъык авуртлани, члиз ийизвай къуллугърай пул гуниз мажбурда.

Инал са ихтиин карни къейд тавуна же-дач. Россияда коммунальный къуллугърай тиймил пулар къаучувай 10 регион тайинарна-ва: Севастополь, Ингушетия, Дагъустан, Хакасия, Алтай, Калмыкия, Башкирия, Забайкал-дин край, Курскдин, Костромадин областар. Эгер юкъван гъисабдади са вацран Россияда агъалийри коммунальный къуллугърай 4200 манат гузватла, Дагъустандин агъалийри ала-тай йисуз юкъван гъисабдади 2500 манат гана. Республика коммунальный къуллугъ-рин тарифар гъвчилбүр тялани, буржар еке-бур ала. МВД-дин экономикадин рекъяя хата-сувилин ва коррупциядиз акси серенжемар къабулдай управленицин векилди лагъайвал, 2019-йисан 1-январдин делилралди, Дагъустандал газ ишлемишунай 12 ва электроэнер-гиядай 28 миллиард манат буржар ала.

Къе садазни сир яз амач, йиса къве сеферда коммунальный къуллугърин тарифар хаж-зазва. Гъилевай йисан 1-январдилай къиметар 1,7 процентдин, 1-июлдилай 2,4 процен-тдин хажжана. Къевдай йисуз и рекъемар мадни виниз акъатда. Пешекарри тестикъарзавайвал, коммунальный къуллугърин къиметар вири-далайни москвавийриз багъаз (4,8 процента хажжеда) акъавазда. Санкт-Петербургда - 4,5, Кабардино-Балкарияда, Чечняда - 4, Дагъустанда 3,8 процента хажжеда.

Са рахуннан алач, налогар гана къанда. Сад, къве вацран тагайтла, акваз-акваз буржни арадал къеда. Жезмай къван жув буржуник акат-дайвал авуна къандач. Гила чин тийизвай касни амайди туш, гъукуматди кесибриз, къеве авайбуруз, газаф аялар авай ва тамам тушир хизанриз, субайдиз яшамиш жезвай пенсионерриз ва дядедин ветеранрихъ галас бара-бар авунвайбуруз къезилвилер, субсидияр гузва. Идакай дузвиледи менфиятни къаучуна къанда. Алай буржар алудна ва я коммунальный идараирин векилрихъ галас меслят-дивди бурж алуддай вахтар тайина, суб-сидияр къаучудайвал авуна къанда.

Рамазан ВЕЛИБЕГОВ

1941-ЙИСАН 22-ИЮНЬ. Я телефондин, я радиодин алакъа авачир дагъдин хуързуз гъеле юг нисини жедалди, балкандин къвал гатаз, гъерекат кваз ВКП(б)-дин Хив райкомдин векил, ВЛКСМ-дин райкомдин секретарь Къурбеков акъатна.

Ада ва хуързуз парторганизациядиян секретарь Велиханов Нямета жемят чехи мис-къиндин патав къватла. Цналвийриз фашистри Советрин улкведал хабарсуздакас вегъ-енвайдачай лагъана.

къвалахиз, ийфизини Ватан патал женгина авай яру аскерриз гульзуттар, бегълеяр, шарфар, чими парталар гъазурзавай.

Цналрин ирид йисан школада аскерриз гульзуттар, бегълеяр хурун патал гъар классда кружокар тешкилна. Чими парталар җвадай кружокра, рушари хъиз, гадайрини иширикавай. 7-классдин ученик Къужаев Хсена 1942-1943-келунин йиса 90 жут гульзуттар храна, фронтдиз рекъе тун.

1942-йисан ноябрдин-декабрдин варцара Хив райондай 300 кас Буйнакс шегъердин патав фашистрин вилик пад къун патал къа-налар, дзотар, окопар түккүриз фена.

Ватандин Чехи дядедин ва зегъметдин фронтда тафаватлу хъайи цналвий-рин са десте. Чапла патахъай эрчи патахъ, къвачел акъвазнавай жергеда: Эминов Эмирчубан, Къарабегов Рамазан, Агъмедов Агъмад, Агъмедов Мегъамед, Абдугъалимов Буба, Билкъасумов Къазибек, Гъасанов Къурбан, Эминов Буба. Вилик квай жергеда ацукъинава (чапла патахъай эрчи патахъ): Агъмедов Тажиб, Хуршидов Гъажи, Селимов Шагъмурад, Мирзалиев Магъамедали, Къарагадаев Мирзали. Чехи Гъаливилин 20-йис, 9-Май, 1965-йис.

Цналрин хуър дядедин йисара

Хуързун жегъилар, партиядин ва комсо-модлин членар тир Велиханов Нямета, Агъме-дов Шихагъмеди, Къарабегов Эмира, Агъме-дов Мегъамеда гъа и митингдал чеб хушунал-ди дядедин фидайдакай лагъана ва районен-коматдиз арзаяр къяна.

Дяве башламиш жедалди къве варз амаз, 1941-йисан апрелдин эхирра аскервилиз гуль-гульлудакас фенвай цналвийри - Алиметов Гъумара, Шагъпазов Велибега, Тагъиров Багъира, Мегъамедирзеев Абдулазиза жур-реба-журе частара къуллугъзай. И къегъ-ал цналвийри дядедин цяярин сифте ялаврик акатна, абуру игтивиледи чпин чанар ватан хуънин рекъе гана.

1941-йисан эхирдади хуърдай къевдиз 27 жегъиль фена. Абурун арада Къужаев Къурбали, Гъасанов Къурбан, Рагъмалиев Рагъмали, Мустафаев Аслан, Абдурагыманов Сефербек, Саидов Гъасан, Мирзашерифов Мегъамедагъа, стхаяр тир Абдул ва Эмирчубан Абдулмусли-мовар авай.

Викилер дишегълияр тир Абдулмуслимова Беса, Алиева Сувара, Рустамова Гевъьера Ф. Энгельсан тъварунихъ галай авиаэскад-рийла түккүрдайлла, са йикъян къене (1943-йисан 2-январдиз) Хив райондин агъалийри 1,5 миллион манат, цналвийри лагъайтла, 66 агъзур манат чпин хуънин пулар гана.

Дядедин цяяра 60-далай виниз цналвийри чпин чанар Ватан патал къурбандна. Икъ, Ново-черкасска дядедин училище къягъай капитан Тагъиров Багъир 1942-йисан 10-октя-брдиз телефон хъана, ам Малгобек шегъерда кучкнава. Агъмедов Шихагъмеди 1944-йисан 22-августдиз Польшада хъайи женгера къена, Шляхоща шегъердин патав кучкнава. Агъмедов Агъмад 1944-йисан 6-августдиз Лъвовс-кий областдин Дробич шегъер патал женгера пуч хъана. Велиханов Нямет цналдилай Бер-линдинд къван фена, рейхстагт къачун патал женгера телефон хъана. Ам Брандербургдин суп-рапа кучкнава.

Рагъэкъечдай патан сергъятар хуъзвай Советрин къушунрин жергейра цналвийри Мегъамедэминов Абдулгъалим ва Агъмедов Ра-жаб авай, 1945-йисалай гульгъунисиз абуру салатдиз хуързуз хтана.

Цналрин хуързун юкъвалини дядедин йисара Ватан патал чанар гайбуруз гульбет-обе-лисиз эзигнава. Хуързун юкъван школадин ая-лар адахъ гелькъезва. Школадиз Велиханов Няметан тъвар ганва. Гъар йисан Гъаливилин сувариз инал жемят къвати жезва.

Магъир устаддин межлис

Къагъриман ИБРАГИМОВ

12-августдиз Белиж поселокдин “Элит” тъвар алай межлисрин залда, Дагъустан Республикадин искусствойрин лайихлу деятели, маниринни музыкадин алатрин “АЯ КАМ” ансамблдин рөгъбер, Белиж поселокдин аялринни жаванрин яратмишунрин квалаин директор, тъвар-ван авай музыкант, кларнетдал къуѓувадай магъир устад АГЪАБАЛАЕВ Мамедали Агъабалаевичан яратмишунриз ва адан уъмуърдин 65 йисан юбилейдиз талукъ мярекат гурлудаказ къиле фена.

Ана Белиж поселокдин къил Рамиз Гъабибулаева, Дагъустандин искусствойрин лайихлу деятелар ва композитор Насир Шаъмурадова, и царапин авторди, “ЮЖДАГ” телеканалдин рөгъбер Мусабег Гъажиева, “Штут” ансамблдин рөгъбер, РД-дин лайихлу артист Гъажи Гъажиева, машгъур художник Мелик Агъабалаева, РД-дин лайихлу артист Даниял Къазиева, чагъандал къуѓувазвай машгъур музыкантар Имануллаев Гъулмегъамедова, Ямудин ва Назим Къараҳановри, Дербент райондин образованидин ва культурадин управленийрин векилри, школайрин директорри, ярар-дустари ва хейлин масабуру иштиракна.

Мамедали Агъабалаев 1954-йисуз Дербент райондин Лукъварин хуре дидедиз хъана. Школада амаз ада вичиз далдам ягъиз ва чагъандал къуѓуваз чирна. Школа акъалтарайла, ам вичин рикл алай пеше хъсандин чирун патал, 1970-йисуз Махачъкаладин музыкадин училищедик ял туна ядай алатрин отделенидик экечина. 1974-йисуз Армиядин жергейриз къуллугъиз фейи ам ГДР-да авай советрин къушунрин дестедиз акъатна. Пешекар музыкант хънуз килигна, ам дивизиядин военный оркестрдиз желб ийизва. Къве 1986-йисуз къуллугъина хтана къланзай Мамедали Агъабалаеваз дивизиядин командованиди къве 1989-1991-йисара Къасумхурел, 1991-йисуз Махачъкалада, 1992-йисуз Къара къиле фейи конкурсрин ва фестивалприн лауреат я. 1997-йисуз ада “Лезги авазар” фестивалда 1-чка къуна.

Инал къилди адан яратмишунрайкай ражун кутугнава. Лезги музыкадал, манидал рикл алай Мамедали Агъабалаева мел-мехъеррик, шадвилерик активидаказ иштиракзава. Ада халкъдин ва музыкантрин арада авторитет ва гъурмет къазанмишзана. Илиз килигна, за ада жува къхизвай манияр халкъдиз раиж авунин мураддалди ансамбл түккүрун теклифайла, ада виклеѓевал авуна, чна санал къвалахиз башламишна ва 1986-йисуз лезги маниринни музалатрин “АЯ КАМ” ансамбл арадад гъана. Икъ чун, жува чи лезги шаирин чалариз къхенвай цийи манирин концерт газ, Дагъустандин телевиденидиз фена. Чи программадиз яб гайи музикальный передачайрин редактор Спранский чаз “къацу экв” гана. Концертдин программа халкъди паро хущиз къабулна. Гъадалай гъульчуниз лезги маниди чи мел-мехъеррик, концертра гурлудаказ ван хъйиз башламишна.

М.Агъабалаев 1989-1991-йисара Къасумхурел, 1991-йисуз Махачъкалада, 1992-йисуз Къара къиле фейи конкурсрин ва фестивалприн лауреат я. 1997-йисуз ада “Лезги авазар” фестивалда 1-чка къуна.

къарариз акъудна. Армиядай хтайла, ада вичин пешедай квалах давамарзава.

1978-йисуз ам “СССР-дин 60 йис” совхоздин культурадин квалин директорвиле тайнарзава. Къве 1986-йисуз ада поселокдин аялринни жаванрин яратмишунрин квалае музыкадин муаллим яз квалах давамарзава. 2012-йисалай къенин йикъалди ам и квалин директор я.

Квалахдивай къерх тахъана, ада ДГПИдин, гилан ДГПУ, музфакультетни акъалтарна.

Мярекат къиле тухузвай межлисрин та-мадаяр тир Эседуллаев САИДОВА ва Заур АБДУЛКЕРИМОВА М.Агъабалаеван межлисиз атанвай дустариз ва мугъманриз нубат-нубатдалди гаф гузва.

Рамиз ГъАБИБУЛАЕВ:

- Гъурметлу дустар, Мамедали Агъабалаев чи образовандин ва культурадин хел вилик тухунин, ақалтзавай несилидиз искусстводин хилер къанарунин зегъметдай вуни дережадин наградайриз лайихлу кас я. Поселокда тухузвай гъи мярекат хъайттани, ам гъамиша вилик жергейра авайди я. Ада вич дерин чирвилер авай пешекар тирди вичи квалахзавай къве рекъяни агалкъунар къазанмишундли тестикъарзава. Музыкантни, муаллимни яз, адан тъвар вирида гъурметдалди къазва.

Вахъ генани чехи агалкъунар хъун чи мурад я, Мамедали Агъабалаевич.

Насир ШАГЫМУРАДОВ:

- Зи рикел инал Антон Павлович Чехова лагъя “Инсанда вири гуъргеч хъана кълан” гафар хъввеза. Абур Мамедали Агъабалаеваз талукъ я. Адан винел падни, къене падни - вири гуъргеч я, - хъсан хизандин къил, вафалу дуст, вини дережадин пешекар, чешне къаҷудай хъсан инсан, музыкант...

За, вун къиле аваз, ви хизандиз чехи гъурмет ийизва. За умудзава, вуна къвалахзлавай ви къвалах давамардайдахъ. Вуна кларнетдал, къфилдал, саксофондал тамамрзавай макъамриз чун яб гуз ва абурукай лезет хкудиз гъамиша тъзур я. Вахъ чандин саъвал хъурай, гъурметлу устад!

Гъажи ГъАЖИЕВ:

- Мамедали Агъабалаев чи чехи стха я. За Мамедали стхадивай пешедин рекъяй гаф чирвилер къачунвайди я. Зун гъвечи аял яз, ада музыкант яз иштиракзавай мехъеррик фидайди тир. Зун сятералди ада килигиз ви яб гуз ақваздай. Эхъ, эхъ, за лап риквай луѓуза. Пешедин сирер за ада яб гуз чирайди я. Мамедали стха, вун саѓрай, ваз дуњядин винел алай вири хъсанвилер гурай!

Мярекатдал Мамедали Агъабалаеваз табрицин келимаяр Мусабег Гъажиева, Даниял Къазиева, Магъмуд Магъмудова, Кулларин школадин директор Айнудин Османо-

Райсудин НАБИЕВ

Адет яз, чи жегъилар юкъван мектеб къутягайла, мукай акъадарай шарагар хъиз, гъарма санис акъатда. Садбур фадлай чи хъяна, лишандик кутунвай къелдай чайриз, мукъубур квалахар ийиз яргъариз, ярап - дустарин, я тахъайта мукъубурнни танишрин патарив фида. Гъа икъ, 11 йисуз санал чехи хъайбур къисметри, сад-садавай чара авуна, яргъариз акъуда. Гзаф вахтара сад-садаз такваз, цигел жеда.

Вахтарилай, йисарилай чебчепл душушуьш хъайила, шадвилерин а къил жеда... Инъя и йикъара, чи 1979-йисуз Курхурун юкъван мектеб акъалтарай 22-выпускдин жегъилар (вилкимаз месяят хъана), яргъарайн хтана, чипин шадвилин гуърьушдиз къватл хъана. Ам гъакъикъатдани яргъалди рикел аламукъдай мярекатдиз элкъвена.

40 йисалай хъайи гуърӯш

И кар рикел атана, тешкилай Муталибов Шидадуллаеван месяят-далди тайнарнавай вахтунда чи къелай мектебдин патав къватл хъана. Абуруз тарсар гайи муаллимрикайни са шумуд атанвай.

Мярекат Гъулгери вацун къерехда авай “Куре” ресторонда къиле фена. Ина тъбиатди ганвай гуъргевлихъ галаз сад хъиз, и идрадин иесирини къулай шартар яратмишнава. Экъ, гуъзел залда суфрайрихъ вирида чкаяр къуна. Мярекат къиле тухун школада биологиядин тарсар гайи муаллим Шихбаев Шихбубадин хиве тунан. Сифте гаф тарихдин тарсарин муаллим С.Алиеваз, ахпани и царапин автордиз гана. Абуру шад мярекат вирида мубаракна. Ам тешкилайбуруз чухсагъуль лагъана.

- Къе ина школа акъалтарай 45 касди иштиракзава. Гзаф яргъара авайбур агаќынч. Ихътиян мярекаттар, яргъал хъайттани, уъмуърда са шумудра къиле тухун хъсан кар я, чун - чаз аквазва, мукъва жезва. Гъа са вахтунда чаз санал са мектебда къелай накъан аялрин къисметар гъихътинбур хъанатла, вужвуч кеспидин иеси хъанатла, хизан, хуър-квала, Ватан патал вуч алакънатла чир жезва, - къейдна муалими.

Шад мярекатдал выпускни-крикай Э.Агъамироев, А.Сайдов, Р.Аливердиев, Р.Рустамов, Т.Вагъабов, Н.Магъмудов, С.Сийибулев ва масабурни рахана.

- Чун гаф шад я къе ачу суфрайрихъ шадвилинни дуствилин мярекат къиле тухунал. Чна чи аявиллин, мектебдин вахтар рикел хъана. Къенин юкъуз вужъхътина кеспидин иеси хъанатла, нелай вуч алакънатла чир хъана, сада-садаз дуствилин месяятарни гана. Гележегда ихътиян мярекатар тухун чаз хъсан адет жеда, - къейдна гуърӯшдин иштиракчии.

Шад мярекат тъвар-ван авай манидар Н.Саруғланова манияр луѓуналди, вирида къульпер авуналди мадни гурлу хъана. Шадвилер яргъалди давам хъана.

Межлисдин иштиракчияр

М.Агъабалаевахъ композиторвилен бажаргъни ава. Ада къхенвай “Кетин дагъ”, “Садвал”, “Зегъметчи руш”, “Саида”, “Фаиза” ва маса манияр, гъакъ къуъл ийидай “Белиджи” ва “Куллар” макъамар халкъди паро хущиз къабулнава, абуру мел-мехъеррик ванзава. Мамедали Агъабалаевича муаллим яз квалахай йисара вишералди аялриз кларнетдал къуѓуваз чирна. Абурун жергедай яз Жамалдина, Рафиқа, Гъажибека, Эдгара ва масабуру гъар жуъре ансамблра дурумлудаказ зегъмет чуѓувазва.

ва, и царапин авторди, музыкантар тир Назим ва Ямудин Къараҳановри, Сефербег Сефербегова, Нурбалади, мукъва-къилири ва масабуруни лагъана.

Мамедалиди вичи, Гъ.Гъажиева, Назима, Нурбалади, рөгъбер Ямудин къиле аваз “Дербент” ансамблди тамамарай милли ва тұнтын авазы, манидар Славик Рамазанова лагъай манири мугъманрин гуъгульар шадарна.

Эхирдай М.Агъабалаева мярекатда иштиракай музыкантриз ва вири мугъманриз саѓрай лагъана.

“Лезги газетдин” 100 йисан къаршидиз Чи рульгин девлет

Нариман КЪАРИБОВ,
РД-дин культурадин лайххуу работник

Гүйрмектүү көлзәвайды, жуван нубатдин макъалада заз көвхъ галаз чи сирдаш, чи юлдаш, чи сеферчи, садрани икрагъ тежер сүльбетчи багъри “Лезги газетдикай” ихтилатиз кланзы. Себебни лап чөхиди, лап итижлуди ва лап важиблуди я - чун чи хай газетдин 100 йисан къаршидиз физва. Фикир че: им неинки газет гъамиша хъизвай вакъла патал, гъак чи вири лезги халъ патални лишанлу вакъя, чөхи сувар я! Эхъ, чөхи сувар!

Макъалада зун газетдин девлеттуу тарихдикай, ам фенвай ва гилани физвай баркаллу рекъикай раҳадач. Я жуван вилик за ахътин везифани эцигнавач. Газетдикай гзаф хъенва, умудлу я, чи бажарагъу тарихчийри, пешекарри генани хъыда. Заз лагъайтла, газетдикай, адахъ галас зи дуствиликай ва сирдашибликай са бязи фикирар лугъуз, рикел хиз кланзы...

Сифтедай “Дагестанская правда” (малум тирвал, ам Дагъустандин къилин милләтрин чалариз тархуму авуна чалзәвайды тир, яни вири халқарын са газет авай), ахла “Коммунист”, гүйгүйнлай вакълани “Лезги газетдикай” галаз за алакъа хъуз, газетдиз датланы макъалаяр, шириар хъиз 60 йисалайни гзаф вахт я. Жув Къурущад, Хасавюртда, Избербашда, гила Дербентда - гына яшамиш хъанытлани, “Лезги газет” зи гылле хъана. Жуван яшар 80 далай алатнаватлани ва бедендин сағъламвалы са акъван пайгар туштани, зун зи рикел газет хъиз, көлиз, адахъ галас алакъа хъуз галатзавач, я жуван умумър амай къван галатни ийдак!

Ери-бинедал гъалтайла къуруши тир за, виридаа ван же-дайвал, лугъуда: гзаф лезгийриз хъиз, Къурушрин къве хуруун жемятдизни “Лезги газет” гъамиша масан, гъамиша истеклу я. Риклин хушвиледи ам гъар йисуз чна хъизва ва инлай къулухъни гъак жедайдак умуд кутазва. Гаф кватайла рикел хиз кланзы: хейлин йисара Худат шегъерда (Азербайжан Республика) яшамиш хъай зи рагъметлу бубадини ана яшамиш жезвай лезгийриф чи багъри газет хъиз тадай, гагъ-гагъ ада вичини газетдиз макъалаяр хъидай.

Къурушийриз “Лезги газет” гзаф истеклу хуунин мад са мисал гыз кланзы. Чи къве хурийни (гъам дагъдин ва гъамни дүйзендин) газетдикай галаз алакъа хвейи ва хъизвай мухбирарни гзаф хъана ва гилани ава: Ибрагим Мурадов, Эскендар Бекуров, Эбиль Бабиров, Дербебег Уржев, Демир Гъажиметов, Шихали Багъиров, Вердиҳан Къулиев, Баба Альвараев, Малик Гъажиев, Гъажи Къазиев, Шағыназар Хидиров, Агъасеркер Къадимов, Къасум Фаталиев, Аждар Бахиев - мад ва мад. За и кардал дамахзана, жувак генани артух ашкы кутазва.

Макъала гзаф чөхиди таҳын патал зун жуван ихтилатдин асаслу мурад-метлебдал хведа. Амни адачай ибарат я хы, “Лезги газетдин” виш йисан юбилей, дугъиданни, чи халкъдин умумърда зурба ва лишанлу вакъя я. Ам - газетдин сувар - мешреб алаз, аферин лугъудайвал тешкилун, кыли тухун са редакциядин колективдин вай, чи виридан жавабдар везифа я. Сифте нубатда юбилейдин йисуз (адалай къулухъни) газетдин тираж жемзай къван артухарна, ам гъар са лезгиidi хъена кланда. Суварин мреекатар, зи фикирдади, лезги вири районра тешкилайтла пис же-дак. Къелзәвайбуру, мухбирри, алими, районприн ва шегъерин вилик-къилик квайбуру, тарихчийри ва икел мад, чин менслятар, фикирар газетдин чинал гъанайтла, мадни хъсан жедай.

Сувар кыли тухун патал, тъелбетда, спонсорин, чи варлу, меръяматлу лезги рухвайрин къумекарни герек я. Газетдин къилин редактор Мегъамед Ибрагымова и мукъвара вичин макъалада хъенвайвал, “Лезги газетдин” 100 йисан юбилей баркалла алаз кыли тухун пулдин такъатрихъ галазни алакъалу я: газетдин тарихдиз, ам фенвай баркаллу рекъиз талукъ тир ктаб ва буклетар акъудун ва икел мад.

Чи багъри газетдин суварикай, ам кыли тухунчай фикирар мадни ава же... Абурукай вахт виликамаз хабар гайтла пис же-дак. Жуван макъала за риклин сидкыдай теснифнавай шири-дади акъалттарзана.

Виш йисавай жаван газет

Ви суварин къаршидиз чун
Физва мъяъкем камар квачуз,
Чи вилик квай гъар са чавауз
Чан гъамиша жуван газет,
Виш йисавай жаван газет!

Пеле авай ордендин нур,
Тушни бес, лагъ, ам ви абур!
Мадни хъурай вун тақабур,
Вилик кваз генг майдан
газет,
Виш йисавай жаван газет!

Пак хуух лугъуз
дидедин чал,
Гъакин элдин таржумагъял,

Эвэр гъзвай мукъвал-мукъвал
Япара ва ван, газет,
Виш йисавай жаван газет!

Вун генани гзаф хъуй чаз
Амадагрин къумек галаз,
Михъ риклай лугъузва ваз
Лезги халкъдиз масан газет,
Виш йисавай жаван газет!

Вичизни ви хесет хас яз:
Гъа вуна хъиз
зегъмет чуугаз
Галатзавач цар хъиз ваз
Къарибов Нариман, газет,
Виш йисавай жаван газет!

Рамазан ВЕЛИБЕГОВ,
тарихчи, писатель

ДУНЬЯДА яшамиш жезвай гъар са инсандикъ мурадар, къастар ава. Эвелимжибурун жергедай сад-түккүй хизан кутун патал меҳъерар авун, веледар эвленимишун я. Гъак хъайила къенин макъалада за саки 70 йис идалай вилик (зун аял тир вахтара хъай) ва гила жезвай меҳъеррикай веревирдер ийизва. Умудлу я, жегъиль неслидиз идай менфята, тарс жеда.

Меҳъерин эвелимжиги месэла гададиз тамам свас (рушазни викель гада) жагъурун тир. И крат гададинни рушан диде-бубайрин хиве авай.

Чи меҳъерар: виликдай ва гила

Гада рушал, рушни гададал ашукъ хүн ва абурун арада къанивилин рафтартарвал аваз сад-садав рахун, алакъаяр хүн айиб яз гысбазавачир.

Меҳъерин гъазурвилер акунин везифаар вири мукъвайри - тухумди кылы тухудай. Сифте нубатда, дишегълийри хурий къилин регъвер жагъуруна, ашар авун патал чалхар регъведай ва ам хъара, сачара экъурун гъазурдай.

Итимири лагъайтла, тамуз фена, пуд-къуд араба кларасар гъайдай.

Меҳъер башламишавай сифте юкъуз гададин ва рушан къавалера чин миресар квадт жедай ва гъар садас авуна къанзайвай крат къалурдай.

Меҳъерин юкъуз къедбурун къавалериzin миресар, мукъва-къилийр еке хъенччин курара къульун гъурун тана, кълкъ авуна ва кукъвални са кака эцигна фидай. Им берекатдинни бахтуни лишан тир.

Меҳъерар пуд юкъуз кыли фидай. Свас къед лагъай юкъуз гынайтла. Свас гынайтла гададин къавале авай мукъва жегъиприкай сада чам чунынхадай ва ам ришветдикъ (зарафатдин) ваххадай.

Свас ва гада гъа йикъан няниз алап мукъва миреди илифардай.

Меҳъерин түйнэр артух тъямылбур жедачир. Ятлани абури ширина тир. Чиллик рухвар квай къавалера яргы суфрайрихъ къавачер качуда на 20-30 кас ацуқьдай. Абурун вилик синийра, кларасдин кукъвайра аваз чалхар ашар гынайтла. Ашдин кукъвални сад-къве тике як же-дай.

Суфрадал ргай картуфар, какаяр, акадин, тъланурдин си жедай. Түйнэр кларасдинбур вакъапарни хъенччининбур тир, цурун къажгъанарни синияр жемятди мискиндай гынайтла.

Свас гъизвай гададин къавале шадвал, гъарай-вургъай, хъуруннар, манияр хъайтлани, руш тухузвай къавале пашманвилли, сефилвилли агъавалдай.

И кар меҳъерин межлисра язвай халкъын сивера амай меҳъерин манийрини субутзана.

Пуд гъафтидилай свас, вири гъазурвилер акуна, бубадин къавализ фидай ва къве ийкъалай элкъвена хквадай.

Ахпани рушан диде-буба къавале мубарак ийиз рушан къавализ къевдай. Идалай гуырметдивди сад жедай ва вири къумекар, хатуарар ийдай.

Хурие, къавале къавалах, яшайишдин шартлар авачирла, гада патал къавалахиз фидай. Гзафни-гзаф чи хуриерин жегъильлар къавалахиз Баку-

руз гъакъи гузвачир, къульпер авуна арадал атай шабашдин пуларал абури рази тир. Къульпер ийидайла дишегълийризни пул гузвай, гайи пул абури чипиз тазвай...

Алай девирдин меҳъерар ва абури физвай къайдаяр къыннебурув гекъигъитла, ийфни югъ хъиз я. Къенин вахтунин меҳъерин суфара, музыкантар, манидараар, ашукъар, межлис къиле тухузвай къайдаяр...

Абурукай за къев ярғы ихтилатар ийидач, вучиз лагъайтла, къев виридаа абури аквазва. Чи яшайиш, меҳъерар гележегда мадни гурлу, варлу, истеклу хурай.

Къавалприкай рахайтла, абури къалин къежер, марфар, ахпани чимиилдер хъана экъечизавай къарникъузар хъиз бол хъанын. Элдин вилик экъечидайла чипих бегъем репертюар, гъазурвал, авачиз, мана-метлеб квачир маниярни макъамар ягъиз, халъ нарази ийизвайбүрни гзаф ава.

Чи гзаф меҳъерар түйнэрнавай запра, медениятдин къавалера жезва.

Къавалри музика, манидараар, ашукъар манияр фонограммаяр, микрофонар, усилителар кутуна, къавар алатдай ва цларни зурзурдай гъалда язава. Вири манияр кла-нивилекай я. Бес Ватандикай, факай, игитрикай ни лугъуда?

Нетижада мугъманар, вири иштиракчияр икрагъ хъана, фад хъфизва. Бес чи азиз музыкантри-

дин нафтадин мядениз фидай ва гуырметдивди залпа, медениятдин къавалера фонограммаяр, микрофонар ишлемиш тавуна, “чан алай”, михъ гъама хътиин сесинанди манияр ва макъамар ягъайтла...

Гзаф вахтара къавалри чин къаваладал атунал, хъфинал еке къиметар эцигзана. Кесибрин меҳъерар бегъем квазни къавалар. Гъар са касдиз чир хъун лазим я, девлетрилай гуырмет, адалат, инсанвал вине тирди.

Зи фикирдади, чими вахтара хуриерар меҳъерар гъарда вичин гъяятра, шадвилинни медениятдин къавалера ийидайди хурий ачух майдандал, багълара ва обществоди мянекатар тухун патал түйнэрнавай ачух навесрик - къурагъи тухун хъсан я. Икел хъайила паталай къевзай вири мугъманариз, махлукъатдиз гъар са райондин, хурий жемятдин яшайиш, культура, экономика, ацукъун-къарагъун, хатургъурумет, марифат гъыхътиндигъидай. Цаларин хурий тухун патал гъайтла 12 хурий жемятдини сегъердин ван же-дак. (Гъайиф хы, алай девирда 10 хурий буш хъана, жемятар аранра яшамиш жезва). Къавалприкай чипиз тазвай...

Абдул Ашурагъаеван - 70 йис

Чехи ва цун хва!

Мердали ЖАЛИЛОВ

Абдул Наврузбекович АШУРАГЪАЕВАЙ, адан юбилей төбикзай келимаяр хъидайла, зи рикел са шумуд йис идалай вилик хъбай гафар хквэза:

Небийрин хтул, Чехи вацун хва,
Руыгъ-вили цав хъиз,
симург къван заха!
Гъунарлу муаллим,
гъевеслу шаир,
Сеслу я ажеб ви царап магъир!
Аялрих кузай рикъ я ви чирагъ,
Цийи Фригъриз хъзвэа
чалан разъ..

Куруубур ятани, и царапи чи дустунин, бажарагъту шаирдин, мухбирдин, гъурметлу муаллимдин руыгъдин къамат санлай лишламишзва.

Ам Чехи вацун дереда, Экун дагъдин (Миграгъал рагъ гъа дагъдилай ақазва) къужахда экъя хънвай Къалажух хуре (миграгъвири, гаф вахтара чинни, аниза Келет - яни Къеле лугъуда) 1949-йисан гатуз, августдин ваца, дидедиз хъана.

Аял вахтар ина фенатланы, къисметди им, диде-бубадихъ галаз санал, Мегъараамдухъурин райондин Чепелрин, Киркарин хуерьериз ақьудна. Юкъван школа ақалтларна, ада Советрин Армиядин жергейра къуллугъяна. Хтана Дагъустандин госуниверситетдин филологиядин факультетта (РДО-да) чалин образование къачуна.

Са шумуд йисуз вич рекье тур Леваша райондин Эбдалая хуре къвалахна. Аны Хив райондин Цийи Фригърин хурумын юкъван школадиз хтана. Ина ада вичин хизан кутуна, къвед лагъай ватан хъяна.

Ина Абдулакай халисан хва, арха, хизандин къил, хурун гъурметлу муаллим, республикадин печать патал хъсан мухбир, шаир хъана.

Чехи вацун вергитанвай хъдич халисан дагъви тирди, лугъудайвал, лекъерин жинсерикай тирди Цийи чилел субутна. Шаир яз Абдул Ашурагъаеван эсерар Ѣеле алтатай асиридин 70-йисара, вич студенттира, чи газетризи журнализ ақъатиз хъана. Литературадин месэлайрихъ галаз санал муаллимвилин, хайи чал ва литература чиранн, методикадин, мариатдинн тербиядин ва маса хилерайн метлебу материялар къизвай. Иллаки чалин ва

чал хъбинин, аялрик яратмишдай руғъ кутуни месэлайрай ада къизвай гъэр са материалдихъ дерин фагъум-фиркир, методикадин жильтедай дузывал ва дигмишвал, илимдин рекъяни деринвал авайди абуру къелай гъэр сада гъисса.

Гъа и кар себеб яз, "Лезги газетдин" редакциядин коллегияди адап алақунпар тъвар-ван авай лингвист, илимдин доктор Мегъамед Гъажиеван тъварнихъ галай премия ва диплом гуналди къейдна.

Абдул Ашурагъаевахъ гъурметдин тъвар мад ава, ам Дагъустан Республикадин лайхху муаллим, РФ-дин умуми образованидин гъурметлу работник, Зельметдин ветеран я. Шаир яз адап гъиликай "Илгъамдин лепеяр" ктаб, цүдралди хъсан шириарни манияр, бахшбендер, философиядин тах квай курур эсерар, Чехи поэмаяр хкатнава.

Къетлендаказ къейд авуниз лайххуди а кар я хъи, Абдул Наврузбековича вичин илгъамдин нев вичи тарс гузай аялривни агадъарзва. Цийи Фригърин школьникрин эсерар чи газетдин чиниз мукъвал-мукувал ақъатзата. Эхиримжи агалкун - А.Ашурагъаеван редакциядик кваз, Къасумхуурел, "Къуредин ярар" культурадин меркезда, "Сифте камар" тъвар ала, Фригърин школьникрин эсеррикай (шириатдин ва гъикаятдин) тукъурнавай вижевай ктаб чапдай ақъуднава. Им садрани квахъ тийидай гел я. Икъ руыгъламишзавай аялри гележедан хайи чал, литература, культура хънин ва виликли

тухуниз майилвалда, чеб гъа гъерекатдин шакъада авайди субутда...

Абдул Ашурагъаеван алақунприн алемдиз тъвар-ван авай алым, писатель, литературадин критик Гъаким Къурбана къетен къимет ганва: "А.Абдулан ширап заридин рикъяй атанвай, илгъамдин лепеяр-риз ухшар, шириатдин къанунар хъена теснифнавай эсерар я. Абуруз дерин мана-метлеб, михъи гъиссер, девелетлу рифмаяр, цезура, ритм ва къурулушдин жуъреба-жуъревал хас я".

"Илгъамдин лепеяр", Махачкъала, "Мавел", 2000-йис. 6-чин. Ингъе тъвар къунвай ктабдай бязи эзеррин царапар:

Руыгъ атана
Шаирдиз -
Экв аватна
Шиирдиз.
Килиг садра
Бейтина
Гъатай ширин
Шиширдиз...

(9-чин)

* * *
Намус палчух хъанва къвачик,
Я хва - стхя, буба амач.
Секиндиз къил хъбдай са къул,
Я хуър, я къвал, уба амач...
Фитнедин тур жезва хци,
Чахъ меслятдин фикир амач.
Я къалгъанри къун тавуннай,
Цаз авачир жигъир амач...

(14-чин)

* * *
Вун хъведай рекъель алаз
Вилер, азизди,
Акъуднаж за яргъяз къвачин
Гелер, азизди.
Хурун хивел экъечна зун,
Къаних тирла вахъ.
Гъар сеферда вун хтунин
Умуд авай захъ...

(19-чин)

* * *
Дурнадин вил ргадай хъиз,
Раазва и булахни.
Са ажайб халича хъиз,
Аквазва и ялахни.
"Чехи шимер" я са сэгъне -
Гур я мани севаларин.
Яръга хъанва хипен циргъер,
Тегъер я сун гъаларин...

(31-чин)

За мад мисалар гъизвач. Шайдирин хаты, къатунар, чалин саррафвал, рангарин икъивал, сесерин девлет гъа и тимилбурайни аквазва...

Са кар мад къейд тавуна жедач: А.Ашурагъаеван рехъ (муаллимвилин, мухбирвилин, шаирвилин, музыкантдин) адап хва Эдуарданы къунва. И мукъвара чапдай адап Дагъустандин музакадин устадрикай хъбенвай къетен ктаб - справочник акъатнава. Ашурагъаеврин жегъил несилприк чалин яратмишунзиз кам къачувзайбур хейлин ква. Яни ирс давам жеда...

* * *

Чна чи дустариз агақънавай дөрежаяр рикъин сидкъидай мубарак-зава:

Дережаяр мад гъульдуур хъуй,
Чехи вацун хва!
Шалбуздин яр ваз четир хъуй,
Рекъера яргъа!

Сесерал ви хъурай ашукъ
Гъам дагъ, гъам аран.
Шадар ая жегъил махлукъ,
Ачухиз дөвран!

Ви муаллимвал, ви алимвал
Тахъурай зайиф!
Спелрин жанс - ви лигимвал,
Женг чугуз югъ-ийиф!..

Ви 70 йисан юбилей төбикзай "Лезги газетдин" редакциядин колектив.

Илгъамдин цай хъана,
Туҳвена вун фад,
Цуукведиз къведалди
Муъзъубатдин гад.
Ятлани ваз ава
Зи патай гъурмет,
Гъурчегдиз эцигай
Чи къведенан къисмет.

Ахварай къвани зун
Аквазмани ваз?
Заз вун хуш акур чуъл
Рахазмани вав?
Акъ я заз, а чульда
Гъулчимен, илек,
Ама зи пашман рикъ,
Са къугъ хъана, тек.

На гайи шикил зи
Гъилерал ала,
Багъа са савкъат хъиз,
Чилерал алай.
За багъиш авур шал
Хузвани вуна?
Шал къуна, зун рикъ
Гъизвани вуна?

* * *
Шак алай туш,
Гъар инсандин
Ашкъидин гъисс тъбии я,
Гъаким тирвилляй
Муъзъубатдин
Вири яшар табий я.

* * *
Эгер къилих
Цайтла на,
Къисмет жеда гъудайди.
Гъа къилих я
Чи дагълара
Касдин намус хъудайди.

Рикъел гъизвани?

А гъиссер амазма
Зи вил вал хъайи,
Умъурдиз ашкъиди
Цийивал гъайи.
На гайи шикилни
Амазма къе заз,
Ви вилер - са ялав
Аквазма къе заз.

Зи рикъе куъкъенай
Илгъамдин ракъар,
Дагъдин са булах хъиз,
Рганай ийкъар.
Чимел тир вахтарни
Алахнавай зи,
Югъни ийф сад-садак
Какаънавай зи.

Вун авай виртедин
Ракъиниз ухшар,
Хъанвайла пари зи
Умъурдин яшар,
Ятлани алакъна
Чалай хуъз чи сир,
Гъич хални тияна,
Фикирра магъир.

Ваз гайи са темен
Рикъеллама зи,
Темендин ширинал
Мецеллама зи.
Белки, ваз чизвачир
Муъзъубат халис,
Гъавилия жавабусуз
Зунни хънвай кис.

Абдул АШУРАГЪАЕВ

Чилин къечлем

Лугъуда хъи, емишдин тар
Чирда гайи къелемдилай.
Майвадавай мижедин дад -
Диде чилин къечлемдилай.

Къечлемни я дамах - бозек,
Шалбуздин тик мармар хътин,
Лацу марал къужахдавай,
Суѓуърлу тир ахвар хътин.

А къечлемди, къве хелнавай,
Къилин чарар ипек ятла?
Гъузелвилин кунчунзиз ам
Яман ийкъан къумек ятла?

Къечлемдева сигъал умъур,
Лезгистандин гатфарар къван.
Сталда хъиз, нур къукъенвай,
Чи игитрин тънунар къван.

Элкъенвай ам рекъиз бульбуль,
Халкъдиз рикъяй къуллугъ авур,
Фенай анай ад рухвай,
"Къул хъуз экъеч!" - буйругъ авур.

А рекъи наз гана Давуд,
Намус хвейи гапур хътин.
Сес хажна Сайд, Эмин
Рахана, къве куркур хътин.

Дигмиш хъана зигъиндин гъуль
Гъульбулнай вич "Гомер" хъайи.
Тумбъульрикай хкудиз чинъ,
Веревирдиз тъумер хъайи.

Алирзаяр, Ибрагимар
Сиясатдин селлер хъана.
Эмировар, Батмановар,
Низ акуна, серсер хъана?

Седакъетар, Мерд Алияр
Лезгистандин везин хъана.

Гатфарин там

Къаяр-мекъер хъана тимил,
Чимивал артух.
Даим гъалчай ийкъарин чин
Гила я ачу.

Яръгъай хтай къушарини
Язава мани.
Чи шад рикъел ачу жедай
Гуьгульдиз къани.

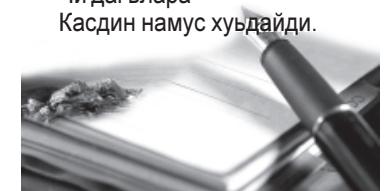
Икъван чавал лацу тир чуъл,
Гила я рехи.
Амма хъуытъун лишан ама
Дагълара чехи.

Ацланва цай чи къубуни,
Ивидай дам хъиз.
Акъвазнава гъузел чинар,
Наврузбег - чам хъиз.

Тамувни гва гаф дамах,
Амачир ахвар.
Дегиш жезва ийкъалай-къуз
Гъар кул-кус ва тар.

Гъузел я

Гъузел я, гъузел я вун,
Ви абуру, гъар са акун,
Зи тъбии!
Вахтунин еришдикай,
Къизилни гимишдикай
Хъана вун къват!
Гъузел я гатфарни гад,
Гъузел я! Вуч лугъун мад,
Зи тъбии!
Илгъамдин царапикай,

Дин

Дустагъра авайбур - гъаждал

Гъазурайди - Агъмед МАГЬМУДОВ

"Islam.ru" сайтди хабар гузтайвал, тарихда сифте яз алай йисуз Саудовский Аравиядин дустагъра авайбуруз гъаждал фидай мумкинвал хана. Идакай "Ар-Руйя" чешмедин пачагълугъдин дустагърал гузчывал тухузай къилин управленидин векилди хабар гана.

Къейд ийин хьи, гъаждада авай вахтунда дустагъра ацукаинавайбур амайбурулай са күсни та-

фаватлу жезвачир: абуру Ислам динди истемиш завайвал парталар алукнавай ва азаддиз гъаждадин адетар къилиз акъудзавай. Абурул къараувулвал дустагънавайбурун мукъва-къилийри ийизвай.

Чешмедин делилралди, гъаждада фидай мумкинвал анжак мукъвара дустагъдай эхъчеизвайбуруз ганвай. И программа арадал гъанвайбурун гафаралди, ихътин къайдада абуру дустагърай азад хъийизвайбур адеддин умъурдив вердишар хъийизва.

Гъаж күтъягъ хъайдалай къулухъ абуру вири элкъвена дустагъра хтуна.

Президентдин мергъяматлавал

"Islam.ru" сайтди хабар гузтайвал, Арабрин Сад хъанвай Эмиратрин президент, шейх Халиф бен Заед Аль-Нахайянан къаардалди, Къурбанд суварин вилик жуъреба-жуъре тахсиркарвилерай улкъедин дустагъра ацукаинавай 669 кас азаднава.

Идалай гъейри, президентди азаднавайбурул

Садакъадин як пайна

Къурбанд суварис "ЛЕКИ" фондуни Къиблепатан Дағыстанда мергъяматлавилин серенжем къиле тухвана. Яшайшдин четин шарттара авай 450 хизандиз къурбанд авур 12 гъайвандин як пайна.

Гъарса хизандал 2-5 кг як гъалтна: Ахъце районы - 110, Дағызпара района - 47, Къургай района - 62 ва Мегъарамдухурун района 231 хизандал.

"Лезги газетда" диндин пак хъинар жезва. Гъавиляй ам чиркин чайрал гадарун къадагъя я.

Чи ватанэгълияр - гъар сана

Жегъил хирург

Алай вахтунда гзаф лезги жегъилри улкъедин жуъреба-жуъре шеърра хъягъай пешедин рекъяй къвалахзава, анра чипиз къвал-югъ кутунва. Ихътин хабарар чав Москва, Санкт-Петербург, Краснодар хътиң чехи шеърра иллаки гзаф агакъзва. Зи субъетти улкъедин меркезда хирург яз къвалахзавай, вичихъ и рекъяй агакъзва. Расим Назимович ГЪАЖИЕВАКИЯ я.

Ам Сулейман-Стальский райондин Вини Стларин хүрье 1993-йисан 25-иодилдиз къуллугъидин хизанда дидедиз хъана. Мектебда къелайдалай къулухъ, 2010-йисуз, Расим Дағыстандин гъукуматдин медицинадин академиядик экчечна в 2016-йисуз ада анаг күтъяна.

2017-йисалай ада Москвадин департаментдин 4-нумрадин Павловский азарханада хирург яз къвалахзава. Жегъил пешекарди алай аямдин къайдайра жуъреба-жуъре операцияр къиле тухузва. Пешекарвилерди, намуслувиледи къвалахзава адан зөгъмет хейлин дипломралди, сертификатралди къейднава. Къвалахзаний гъей-

ри, Расим медицинадин илимдадни машгъул жезва. И рекъяни адах хъсан ва бегъерлу гележ жедайдак чна умуд кутазва.

Духтурди къейдзавайвал, медицинадин пешекарди, гъакъи-сагъвиледи инсанриз къуллугъ авунихъ галаз сад хъиз, чирвилерни таҳриба хаждай къастни хъун чарасуз я.

Ихътин макъсад гъа сифтедилай вичин вилик эцгай ада 2016-2018-йисары Москвадин Н.И.Пирогован тъварунхъ галай 1-нумрадин ГКБ-дин къвалав гвай Россиядин медицинадин ахтарми-

шунрин милли университетдин ординатурада келна.

2018-йисуз жегъилди Россиядин О.Скобелкинан тъварунхъ галай федеральний медико-биологический агентстводин лазердин медицинадин гъукуматдин илимдин центрада лазердин хирургиядин рекъяй чирвилер къачуна. 2019-йисуз ада А.И.Бурназянан тъварунхъ галай ФМБЦ-да (Федеральный медицинадин биофизикацент) проктологиядин, А.С.Логинован тъварунхъ галай МКНЦ-да (Москвадин клиникадин илимдин центр) ультразвуковой диагностикадин рекъяй пешекарвал хажна. Ам Россиядин хирургрин обществодин член я.

Расиман буба, стхани къайдаяр хъдай органин къуллугъчир я, диде - духтур. Расима хирургиядин рекъяй къиле физвай чехи форума, мярекатра активдаказ иштиракава.

Пешекардин фикирдалди, алай аямдин духтур къастунад къевиди, лап четин гълар арадал атай душушшара месзла гъялиз алакъдайди, жавабдарди, гзаф ва нетижалудаказ зөгъмет чулагвадай хъана къана.

Алай вахтунда Расиман жегъил хизанда са гъвечи руш чехи жезва. Къуй адан вири мурадри цукк акъудрай.

Квез чидани?

Яру панда

Шикилдай аквазвай ажайиб гъайвандал са шумуд жуъредин тъвар акъалтнава: гъвечи панда, кацерин жинсинин сев, яру панда. Вич пандайрин жинсиник акатзывай нек хъвдай вагъшиятаны, яру пандади вехъ незва. Адан екевал къвалин чехи кацин бедендин барабар я. И гъайванар Евразиядин хейлин чайра яшамиш жезва.

Европавийриз и вагъшидикай XIX асиридиз хабар хъана. Ам Англиядин генерал ва тибият ахтармишзывай алим Томас Хардвика 1821-йисуз ачухна. Яру пандадин тапасар къуруубур, мягъкем къармакхар алайбур я, абуру вагъшидиз тараriz акъахиз ва анрай эвичиз къумекзава. Чипин вахтунда абуру гафни-гзаф тарарап акудзава.

Яру пандайри ийфен умъур къиле тухузва, ийкъян вахтунда, адет яз, абуру хъалхъамра ксанажеда. Эгер хаталувал малум хъайитла, тарциз акъахзава. Чилел абурувай фад къекъве жезвач. Тъунзиз абуру жуъреба-жуъре майвайяр, къарникъузар, къушарин какаяр, гъатта гъвечи къиферни ишлемишзава. Секин гъалда авай чавуз яру пандайри къушаринбуруз ухшар сесерни акъуда.

Тибиятда вагъшияр 8-10 йисуз яшамиш жезва.

Дульяда

Къадагъя ийиз къланзава

Россиядин просвещенидин министерстводи регионрин министерствойриз мектебра мобильный телефонор ишлемишунин кардал сергъят эцигуниз талукъ месзладиз килигун теклифнава. Идакай ведомстводин сайтда хабар ганва.

Теклифда къейднавайвал, яргъалди смартфонрикай менфят къачуни, гъакни абу мектебда ишлемишун аялдин психикадиз пис таъсир авун, секинсузлан кутун ва ахвар чурун мумкин я; риқел аламукунин, дикъетувилин ерияни зайиф хъунин хаталувал ава.

Мумкинвилериз килигна, министерстводи мектебриз тарсарин вахтунда гаджетар хъдай чка чара авун ва ученикар алакъадиз экчечдай къайдаяр диде-бубайрихъ галаз меслятун теклифна.

Къейднавайвал, хабарар къунин серенжем къиле тухвайла, мектебра мобильный телефонор ишлемишунал сергъят эцигунин месзладин тереф ученикрин - 61, диде-бубайрин - 89, муаллимринг 90 процентди хвена.

Порошенкодин фикир

Украинадин виликан президент П.Порошенкоди вичин Facebook-да Россиядиз квехъяй «кичезватя» лагъана.

“Россиядиз чи садвилини къетиевлихи хыз мад са къунини къурху гузвач. Украина Европадин ва Евроатлантический системада тамамдиз сад хъунини РФ-диз еке игътията ава”, - къвена Порошенкоди.

Порошенкоди, вичин хуси фикир яз, гъеле 2018-йисан хъуытъун вахтунда гуя Россиядиз кичевай терефрикай хабардарнай. “Россиядиз пуд затунхъяй кичезва: сад лагъайди, чи садвилхъай, чи рейсадвилхъай. Къвед лагъайди, и улкведин Украинада международный мярекатар хъун тақан я. Пуд лагъайди, улкведин президентдиз Европада Украинадихъ жезвай агалъунрикайни хуш ава”, - гъисабзава сиясатчи.

Картуфар тъимили незва

Россиявийри саки 40 йисан вахтунда картуфар ишлемишун къве сеферда тъимилярнава. Росстатдин ахтармишунрал асаслу яз, идакай “Новости” РИА-ди хабар гузва.

Ведомстводин делилралди, 1980-йисуз улкъедин агъалийри йисан къене са касдин къилиз 117 килограмм картуфар тъунзиз ишлемишна, 2018-йисуз и рекъем 59-дал къван агъуз аватна. Гъа са вахтунда незвай емишрин, майвайрин къадар къве сеферда хаж хъанва - 35 килограммдилай 74 килограммдал къван. Салан майвайяр, я, балугъ гзаф незва. Фу, макаронар, чахар, шекер, тъунзиз ишлемишун къадарни агъуз аватнава. Некедин продуктар тъимили ишлемишунни иллаки къалабулух кутазва - 390 килограммдилай 266 килограммдал къван агъуз аватнава.

Агентстводи хабарар къур дуухтурри гъисабзавайвал, продуктар ишлемишун жиъетдай арадал атанвай дегишвилер, советрин вахтарив гекъигайла, неинки абу маса къачдай мумкинвал хъунхъ, гъаки россиявийри гзафни-гзаф сагълам умъурдин къайдадал амал авунихъ галазни алакъалу я. Духтур Е.Александровадин фикирдалди, картуфрикайни факай менфят къачун адет хъанвай кар ятлани, уруслар гекер тир терефдихъди вилик физва.

Дуствал теклифна

Париждиз, и кар США-дин президент Д.Трампа ийдалди вилик, Москвадихъ галаз алакъаяр хъсанарун менфятлу я. “Lenta.ru” чешмедин хабар гузтайвал, ихътин фикир Франциядин къецепатан краин виликан министр Ю.Ведрина раижна.

Ада Франциядин гъукум виликамаз хабардар авурвал, Америкадин рејбъер мад сеферда хъя хъувуртла, ада цийи къилелай Россиядихъ галаз алакъаяр хъсанарун серенжемар къиле тухуда ва Европадин итихизри фикир гудач. Ада риқел хканы хы, Франциядин президент Э.Макронан макъсад Россия цийи къилелай Европадихъ галаз алакъаламишункай ибарат я. Икъ, виликан сиясатчидин гафарай, сад-садаҳъ галаз къан тийизвай, Москвадиз Пекиндихъ “хуртл гайи” Рагъакидай патан сиясат Парижди түххүр хъувун лазим я.

Ада Россиядини Францияди военный, ядерный, космический ва реекъемрин хилера, экономика хъунин, гъакни терроризмдиз акси женг тухунин кардани алакъада аваз къвалахунин важиблувал, улкведин гъалар гъунгульна хтунин чарасувал къейдна.

Июндиз Осакада къиле фей саммитдин вахтунда Макрона Россиядин рејбъердиз урурс чалал салам гана. Россиядин рејбъерди Макроназ Гъалибвилин суварин 75 йисан юбилейдин гурлу мярекатра иштиракун теклифна. Атлада Россиядиз атун хиве къуна.

Бензин гъикъван гъалтзава?

Россиядин мульку субъектрин агъалийрилай тафаватлу яз, чин юкъван мажибдихъ АИ-92 маркадин бензин гзаф маса къачуз жедай регионрин тъварар малумарнава. Идакай “Новости” РИА-ди хабар гузва.

Рейтингдин сад лагъай чкадал Ямало-Ненецкий автономный округ ала (ваца 2080 литр бензин), къвед лагъай чкадал - Москва (1798 литр), пуд лагъай чкадал - Ненецкий автономный округ (1609 литр).

Юкъван гъисабдадли, Россияда халкъдивай гъар са касдин къилиз АИ-92 маркадин бензин 926 литр къачуз жезва, гъа са вахтунда улкведин 68 региона и дережадивни агъяззавач. Виридалайни тъимили бензин Кефернатан Кавказдин республийрал гъалтзава. Дағъустан патал а реекъем 514 литр я, Карачаево-Черкесия - 520 литр, Кабардино-Балкария - 525 литр.

Къейднавайвал, мажибдихъ къачуз жедай бензиндин къадар регионра агъалийри къачузвай мажибдин юкъван къадар, анра бензиндин къиметар фикирда къуна, тайнарнава.

Июндиз малум хъайивал, са мажибдихъ виридалайни гзаф бензин къачдай мумкинвал (2,9 агъзур литр) Люксембурдин агъалийрихъ (279 литр). Рейтингда Россия 16-чкадал хъана (927 литр), Италиядин Эстониядин юкъва.

Чин гъазурайди - Куругъли ФЕРЗАЛИЕВ

понедельник, 26 августа**РГВК**

- 06.50 «Заряжайся!» 6+
 07.00 Время новостей Дагестана. Итоги
 08.10 «Заряжайся!» 6+
 08.20 «Здравствуй, мир!» 0+
 08.55 «Заряжайся!» 6+
 09.05 Д/с «Мастер путешествий» 12+
 09.35 Х/ф «Когда поют совы» 0+
 11.25 «Служба Родине» 12+
 11.55 «Додекан» 6+
 12.30 Время новостей Дагестана
 12.50 «Человек и право»
 14.05 «Арт-клуб» 0+
 14.30 Время новостей Дагестана
 14.50 «Музыкальный майдан» 12+
 16.30 Время новостей Дагестана
 16.50 Х/ф «Сердца четырех»
 18.45 Передача на табасаранском языке «Мил»
- 19.30 Время новостей Дагестана
 20.00 Время новостей. Махачкала
 20.20 «PRO-Med» 12+
 21.05 «Дагестан туристический» 6+
 21.30 «Учимся побеждать»
 21.50 «На виду» 12+
 22.30 Время новостей Дагестана
 23.00 Время новостей. Махачкала
 23.20 «Любальная сеть»
 23.55 Д/ф «Редкие этносы Дагестана. Дагестанская Камчатка» 12+
 00.30 Время новостей Дагестана
 01.00 Время новостей. Махачкала
 01.15 Передача на табасаранском языке «Мил»
 01.50 Д/ф «Два орла» 12+
 02.40 «Учимся побеждать»
 02.55 Концерт 12+
 05.20 Х/ф «Сердца четырех»
- 19.30 Время новостей Дагестана
 20.00 Время новостей. Махачкала
 20.20 «PRO-Med» 12+
 21.05 «Дагестан туристический» 6+
 21.30 «Учимся побеждать»
 21.50 «На виду» 12+
 22.30 Время новостей Дагестана
 23.00 Время новостей. Махачкала
 23.20 «Любальная сеть»
 23.55 Д/ф «Редкие этносы Дагестана. Дагестанская Камчатка» 12+
 00.30 Время новостей Дагестана
 01.00 Время новостей. Махачкала
 01.15 Передача на табасаранском языке «Мил»
 01.50 Д/ф «Два орла» 12+
 02.40 «Учимся побеждать»
 02.55 Концерт 12+
 05.20 Х/ф «Сердца четырех»

ПЕРВЫЙ

- 05.00 «Доброе утро». 09.00 Новости.
 09.25 «Доброе утро». 10.55 «Модный приговор».
 10.55 «Жить здорово!» (16+). 12.00 Новости.
 12.15 «Время покажет». (16+). 15.00 Новости.
 15.15 «Давай поженимся!» (16+). 17.00 «Время покажет».
 17.00 «Время покажет». (16+). 18.00 Вечерние новости.
 18.25 «Время покажет». (16+). 19.50 «Пусть говорят». (16+).
 19.50 «Пусть говорят». (16+). 21.00 «Время».
 21.30 Т/с «Волшебник». (12+). 21.30 Т/с «Волшебник». (12+).
 23.20 «Угол зрения» 16+ 23.50 Д/ф «Родом из детства. Маленький синий»
 23.50 Д/ф «Родом из детства. Маленький синий» (16+). 00.30 Время новостей Дагестана
 01.00 Время новостей. Махачкала
 01.50 Д/ф «За честь России. Эпизоды Великой войны» 1 с. 16+
 02.30 Концерт 12+ 02.30 «Семейные тайны» с Т. Еремеевым. (16+).
 03.00 Новости. 03.05 «Время покажет».
 03.05 «Время покажет».

РОССИЯ 1

- 11:25, 14.25, 17.00, 20.45 **Местное время. Вести-Дагестан**
 17:25 Экспресс «Першера Дагестан»
 18.55 Док. фильм «Акценты». Аналитическая программа Ильмана Алипулатова
 05.00 «Утро России». 09.00 «Вести».
 16.00 «Мужское/Женское». (16+). 17.00 «Время покажет».
 18.00 Вечерние новости.
 18.25 «Время покажет». (16+). 19.50 «На самом деле» (16+).
 19.50 «Пусть говорят». (16+). 21.00 «Время».
 21.30 Т/с «Волшебник». (12+). 23.30 «Эксплозия» с Д. Борисовым. (16+).
 23.30 «Эксплозия» с Д. Борисовым. (16+). 01.10 «Время покажет».
 01.10 «Время покажет».
 03.00 Новости.
 03.05 «Время покажет».

НТВ

- 05.10 Т/с «Дельта». (16+). 06.00 «Утро. Самое лучшее». (16+).
 08.05 «Мальцева». (12+). 09.00 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).
 10.00 «Сегодня». 13.00 «Сегодня».
 13.25 «Чрезвычайное происшествие. Обзор». 14.00 «Место встречи».
 16.00 «Сегодня». 17.00 «ДНК». (16+).
 18.00 Т/с «Куба». (16+). 19.00 «Сегодня».
 19.40 Т/с «Куба». (16+). 20.40 Т/с «Балабол». (16+).
 20.40 Т/с «Балабол». (16+). 23.30 «Сегодня».
 23.40 Т/с «Морские дьяволы. Судьбы». (16+). 01.20 Д/ф «Понять. Простить».
 01.20 Д/ф «Понять. Простить».
 03.45 Т/с «Дельта». (16+).

ДОМАШНИЙ

- 06.30 «Удачная покупка». (16+). 06.40 «Почему он меня бросил?» (16+).
 07.35 «По делам несовершеннолетних». (16+). 08.35 «Давай разведемся!» (16+).
 09.40 «Тест на отцовство». (16+). 10.40 Д/ф «Реальная мистика». (16+).
 11.50 Т/с «Шекспир и Хэтэуэй. Частные детективы» 13.40 «События».
 13.40 «События».
 14.50 «Город новостей». 15.05 Т/с «Отец Браун».
 15.05 Т/с «Отец Браун».
 16.55 «Естественный отбор». 20.05 Т/с «Вскрытие покажет».

ТВ-ЦЕНТР

- 06.00 «Настроение». 08.00 Детектив «Дело N 306». (12+).
 09.30 X/ф «Я объявляю вам войну». (12+). 11.30 «События».
 11.30 «События».
 12.40 Д/ф «События». 14.50 «Город новостей».
 14.50 «Город новостей».
 15.05 Т/с «Отец Браун».
 16.55 «Естественный отбор». 20.05 Т/с «Вскрытие покажет».

ЗВЕЗДА

- 06.10 X/ф «30-го уничтожить» (12+). 08.00 Новости дня.
 08.20 X/ф «30-го уничтожить». (12+). 09.05, 10.05, 13.15 Т/с «Операция Тайфун». Задания особой важности.
 10.00 Военные новости. 13.00 Новости дня.
 13.35, 14.05 Т/с «Синдром Шахматиста».
 14.00 Военные новости. 18.00 Новости дня.
 18.35 Д/с «Равновесие страха. Война, которая осталась холодной». (12+).
 19.15 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым». 21.50 Новости дня.
 22.00 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым». 23.35 X/ф «Двойной капкан». (12+).
 02.15 X/ф «Прощение славянки». 03.35 X/ф «Разведчики».
 04.50 Д/с «Хроника Победы». 04.50 Д/с «Хроника Победы» (12+).

вторник, 27 августа**РГВК**

- 06.50 «Заряжайся!» 6+
 07.00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
 07.20 Передача на табасаранском языке «Мил»
 08.00 «Заряжайся!» 6+
 08.10 Мультифильм 0+
 08.50 «Заряжайся!» 6+
 08.55 Д/с «Мастер путешествий» 12+
 09.25 X/ф «Собака на сцене»
 11.50 «PRO-Med» 12+
 12.50 «Дагестан туристический» 6+
 13.15 «На виду» 12+
 13.55 Д/с «Органическое земледелие» 12+
 14.30 Время новостей Дагестана
 14.50 X/ф «Четвертая выставка» 0+
 16.30 Время новостей Дагестана
 16.55 X/ф «Алият уходит в горы» 0+
- 18.45, 01.15, 04.40 Передача на лакском языке «Авары во альгу»
 19.30, 22.30 Время новостей Дагестана
 20.00, 23.00 Время новостей. Махачкала
 20.20 «Подробности» 12+
 20.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 21.50 «Герои мирного времени» Муратис Алидибиров 12+
 23.20 «Угол зрения» 16+
 23.50 Д/ф «Родом из детства. Маленький синий» 16+
 00.30 Время новостей Дагестана
 01.00 Время новостей. Махачкала
 01.50 Д/ф «За честь России. Эпизоды Великой войны» 1 с. 16+
 02.30 Концерт 12+
 05.15 X/ф «Алият уходит в горы» 0+
- 18.45, 01.15, 04.40 Передача на лакском языке «Авары во альгу»
 19.30, 22.30 Время новостей Дагестана
 20.00, 23.00 Время новостей. Махачкала
 20.20 «Подробности» 12+
 20.45 Ток-шоу «Дагестан. Правила жизни» 12+
 21.50 «Герои мирного времени» Муратис Алидибиров 12+
 23.20 «Угол зрения» 16+
 23.50 Д/ф «Родом из детства. Маленький синий» 16+
 00.30 Время новостей Дагестана
 01.00 Время новостей. Махачкала
 01.50 Д/ф «За честь России. Эпизоды Великой войны» 1 с. 16+
 02.30 Концерт 12+
 05.15 X/ф «Алият уходит в горы» 0+

ПЕРВЫЙ

- 05.00 «Доброе утро». 09.00 Новости.
 09.25 «Доброе утро». 10.55 «Модный приговор».
 10.55 «Жить здорово!» (16+). 12.00 Новости.
 12.15 «Время покажет». (16+). 15.00 Новости.
 15.15 «Давай поженимся!» (16+). 17.00 «Время покажет».
 17.00 «Время покажет». (16+). 18.00 Вечерние новости.
 18.25 «Время покажет». (16+). 19.50 «Пусть говорят». (16+).
 19.50 «Пусть говорят». (16+). 21.00 «Время».
 21.30 Т/с «Волшебник». (12+). 23.30 «Про любовь». (16+).
 23.30 «Про любовь». (16+). 01.05 «Время покажет».
 01.05 «Время покажет».
 03.00 Новости.
 03.05 «Время покажет».

РОССИЯ 1

- 09:00 «Шолтавыси» (на ногайском языке)
 11:25, 14.25, 17.00, 20.45 **Вести-Дагестан**
 17:25 Возвращение 10-я серия
 18.15 «Снимается кино». Док. фильм
 05.00 «Утро России». 09.00 «Вести».
 16.00 «Мужское/Женское». (16+). 17.00 «Время покажет».
 18.00 Вечерние новости.
 18.25 «Время покажет». (16+). 19.50 «На самом деле» (16+).
 19.50 «Пусть говорят». (16+). 21.00 «Время».
 21.30 Т/с «Волшебник». (12+). 23.30 «Новая волна-2019».
 23.15 «Новая волна-2019». 02.05 Т/с «Королева бандитов». (12+).
 02.05 Т/с «Королева бандитов». (12+). 03.30 Т/с «Семейный детектив».
 03.30 Т/с «Семейный детектив».

НТВ

- 05.10 Т/с «Дельта». (16+). 06.00 «Утро. Самое лучшее». (16+).
 08.05 «Мальцева». (12+). 09.00 Т/с «Мухтар. Новый след». (16+).
 10.00 «Сегодня». 13.00 «Сегодня».
 13.25 «Чрезвычайное происшествие. Обзор». 14.00 «Место встречи».
 16.00 «Сегодня». 17.00 «ДНК». (16+).
 18.00 Т/с «Куба». (16+). 19.00 «Сегодня».
 19.40 Т/с «Куба». (16+). 20.40 Т/с «Балабол». (16+).
 20.40 Т/с «Балабол». (16+). 23.30 «Сегодня».
 23.40 Т/с «Морские дьяволы. Судьбы». (16+). 01.10 Д/ф «Понять. Простить».
 01.10 Д/ф «Понять. Простить».
 03.45 Т/с «Дельта». (16+).

ДОМАШНИЙ

- 06.30 «Удачная покупка». (16+). 06.40 «6 кадров». (16+).
 07.05 «По делам несовершеннолетних». (16+). 08.05 «Давай разведемся!» (16+).
 09.10 «Тест на отцовство». (16+). 10.10 Д/ф «Реальная мистика». (16+).
 11.15 Т/с «Шекспир и Хэтэуэй. Частные детективы» 13.40 «События».
 13.40 «События».
 14.50 «Город новостей». 15.05 Т/с «Отец Браун».
 15.05 Т/с «Отец Браун».
 16.55 «Естественный отбор». 20.05 Т/с «Вскрытие покажет».

ТВ-ЦЕНТР

- 06.00 «Настроение». 08.00 «Ерапаш».
 09.30 Т/с «Шекспир и Хэтэуэй. Частные детективы» 13.40 «События».
 13.40 «События».
 14.50 «Город новостей». 15.05 Т/с «Отец Браун».
 15.05 Т/с «Отец Браун».
 16.55 «Естественный отбор». 20.05 Т/с «Вскрытие покажет».

ЗВЕЗДА

- 08.00 Новости дня. 08.20 Т/с «Синдром Шахматиста». (16+).
 09.20, 10.05, 13.15, 14.05 Т/с «Дело следователя Никитина». (16+).
 10.00 Военные новости. 13.00 Новости дня.
 14.00 Военные новости. 18.00 Новости дня.
 18.35 Д/с «Равновесие страха. Война, которая осталась холодной». (12+).
 19.15 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым». 21.50 Новости дня.
 22.00 Д/с «Загадки века с Сергеем Медведевым». 23.35 X/ф «Двойной капкан». (12+).
 21.00 «Улица из прошлого». 22.00 «Улица из прошлого».
 22.35 Д/с «Осторожно, мошенники!». (16+).
 23.10 Д/ф «Кровные враги». 00.00 «События. 25-й час».
 00.35 «Петровка, 38». (16+). 00.55 «Приговор. Американский срок Япончика». (16+).
 01.35 Т/с «Дело следователя Никитина». (16+).

среда, 28 августа**РГВК**

ПЯТНИЦА, 30 августа**РГВК**

06.45 «Заряжайся» 6+
07.00, 08.30, 12.30 Время новостей Дагестана
07.20 Передача на аварском языке
07.55 «Заряжайся» 6+
08.10 Мультифильм 0+
08.50 «Заряжайся» 6+
09.10 Д/с «Мастер путешествий» 12+
09.30 X/ф «Евдокия» 0+
11.30 «Пятничная проповедь»
12.00 «На виду» 12+
12.50 «Агресектор» 12+
13.20 Д/ф «Август 1999-го. Цумадинский район. Первые бои» 12+
14.05 «Ворнисаж» 6+
14.30, 16.30 Время новостей Дагестана
14.50 «Музыкальный майдан» 12+
16.55 «За скобками» 12+

17.00 X/ф «Очередной рейс» 12+
18.45, 01.15, 04.50 Передача на кумыкском языке
19.30, 22.30 Время новостей Дагестана
20.00, 23.00 Время новостей Махачкалы
20.20 «За скобками» 12+
20.25 «Подробности» 12+
20.50 «На виду. Спорт» 12+
21.25 «Молодежный микс»
21.45 «Годекан» 6+
23.20 «За скобками» 12+
23.25 Д/с «Тerrorизм без маски» 16+
00.30 Время новостей Дагестана
01.00 Время новостей Махачкалы
01.50 Д/ф «К истокам» 12+
02.40 «Молодежный микс»
02.55 Концерт 12+
04.25 «Годекан» 6+
05.25 X/ф «Очередной рейс» 12+
03.30 «Наедине со всеми».

ПЕРВЫЙ

05.00 «Доброе утро».
09.00 Новости.
09.25 «Доброе утро».
09.55 «Модный приговор».
10.55 «Жить здорово!» (16+).
12.00 Новости.
12.15 «Время покажет».
15.00 Новости.
15.15 «Давай поженимся!» (16+).
16.00 «Мужское/Женское».
17.00 «Время покажет».
09.00, 11.00, 14.00 «Вести».
09.25 «Точка России».
18.00 Вечерние новости.
18.25 «Время покажет».
18.50 «На самом деле» (16+).
19.50 Телегра «Поле чудес» (16+).
21.00 «Время».
21.30 Международный музыкальный фестиваль «Жара» (12+).
23.55 Вечерний Ургант.
00.50 X/ф «Победа»!
02.45 «Про любовь» (16+).
03.10 X/ф «Расплата за любовь» (12+).
03.30 «Наедине со всеми».

РОССИЯ 1

11:25, 14.25, 17.00, 20.45 Местное время.
Вести-Дагестан
17.25 Мир вашему дому
17.50 Скоро в школу. Интервью с начальником ГУНО г. Махачкала В. Дибаяевым
18.15 Мелодии и ритмы гор.
05.00 «Утро России».
09.00, 11.00, 14.00 «Вести».
09.25 «Точка России».
10.00 «О самом главном».
11.45 «Судьба человека с Борчевниковым».
12.50 «60 минут» (12+).
14.45 «Кто против?» (12+).
17.25 Прямой эфир» (16+).
18.50 «60 минут» (12+).
20.00 «Вести».
21.00 X/ф «Члены».
00.50 X/ф «Со дна вершины» (12+).
03.10 X/ф «Бесстыдники».
04.00 T/c «Дельта» (16+).

НТВ

05.10 T/c «Дельта» (16+).
06.00 «Утро. Самое лучшее» (16+).
08.05 «Доктор Свет» (16+).
09.00 T/c «Мухтар. Новый след» (16+).
10.00 «Сегодня».
10.20 T/c «Лесник» (16+).
13.00 «Сегодня».
13.25 «Презрительное проишествие. Обзор».
14.00 «Место встречи».
16.00 «Сегодня».
16.30 «Место встречи».
17.00 «ДНК» (16+).
18.05 «Жди меня» (12+).
19.00 «Сегодня».
19.40 T/c «Куба» (16+).
20.40 Детектив «Практикант» (16+).
00.40 «Квартирик НТВ у Маргулиса» Леонид Арутин (16+).
02.00 T/c «Бесстыдники».
05.05 «Тест на отцовство».
05.55 «Домашняя кухня».
06.20 «6 кадров» (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «Удачная покупка».
06.40 «Почему он меня бросил?» (12+).
07.40 «По делам несовершеннолетних» (16+).
08.40 «Давай разведемся!»
09.45 «Тест на отцовство».
10.20 T/c «Лесник» (16+).
13.00 «Сегодня».
13.25 «Презрительное проишествие. Обзор».
14.00 «Место встречи».
16.00 «Сегодня».
16.30 «Место встречи».
17.00 «ДНК» (16+).
18.05 «Жди меня» (12+).
19.00 «Сегодня».
19.40 T/c «Куба» (16+).
20.40 Детектив «Практикант» (16+).
01.35 D/f «Понять. Простить» (16+).
02.40 «Квартирик НТВ у Маргулиса» Леонид Арутин (16+).
05.05 «Тест на отцовство».
05.55 «Домашняя кухня».
06.20 «6 кадров» (16+).

ТВ-ЦЕНТР

06.00 «Настроение».
08.05 «Ералаш».
08.15 X/ф «Тайна двух океанов» (12+).
11.30 «События».
11.50 T/c «Шекспир и Хэтэуэй. Частные детективы».
13.40 «Мой герой навсегда. Иосиф Кобзон».
14.30 «События».
14.50 «Город новостей».
15.05 D/f «Большие деньги советского кино» (12+).
15.55 X/ф «Как вернуть мужа за трицдцать дней».
17.50 «События».
18.10 Комедия «Полосатый рейс» (12+).
19.55 Детектив «Роза и чертополох» (12+).
22.00 В центре событий».
23.10 «Приют комедиантов» (12+).
01.05 D/f «Актёрские судьбы. Татьяна Плиецкая и Юлиан Панич» (12+).
01.45 X/ф «Горькие ягоды советской эстрады» (12+).

ЗВЕЗДА

06.35 T/c «Каменская» (16+).
08.00 Новости дня.
08.20 T/c «Каменская» (16+).
09.00 T/c «Встречное течение» (16+).
10.00 Военные новости.
10.05 T/c «Встречное течение» (16+).
13.00 Новости дня.
13.15 T/c «Встречное течение» (16+).
14.00 Военные новости.
14.05 T/c «Встречное течение» (16+).
18.00 Новости дня.
18.35 T/c «Битва за Москву».
21.50 Новости дня.
22.00 T/c «Битва за Москву».
02.10 X/ф «добрый час».
03.45 X/ф «Она Вас любит».
05.10 D/f «Легендарные попководы. Александр Суворов» (12+).
05.45 X/ф «Лекарство против страха» (12+).

суббота, 31 августа**РГВК**

07.00, 08.30, 16.30 Время новостей Дагестана
07.20 Передача на кумыкском языке
07.55 Мультифильмы 0+
08.50 X/ф «Счастье надо беречь» 0+
10.30 «Молодежный микс»
10.50 «Русский музей детям» «Пейзаж» 0+
11.20 «Мой малыш» 12+
11.50 «Подробности» 12+
12.15 «На виду. Спорт» 12+
12.55 «Мир сквозь танец» Совместный концерт ансамблей танца «Лезгинка» и «Алан» 12+
15.20 «Годекан» 6+
15.50 «Здравствуй, мир!» 0+
16.55 «Дежурная часть» 16+
17.10 Дагестанскоекино/Х/ф «Горянка» 12+
18.25 Золотая коллекция фильмов о родном крае. Д/ф «Цовкра, как она есть» 0+
18.45 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
19.30, 22.30, 00.30 Время новостей Дагестана
20.10 «Мы народ российский. Дагестан многонациональный» 12+
20.50 Концерт «Музыкальный майдан» 12+
21.50 Д/ф «Шапсугия» 12+
23.00 X/ф «Белые росы» 12+
01.00 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
01.35 «Мой малыш» 12+
02.00 «Мир сквозь танец»
04.00 X/ф «Сокровища антиков» 16+
05.40 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
05.15 «Мы народ российский. Дагестан многонациональный» 12+
05.30 «Наши в городе»
05.30 «Про любовь» (16+).
04.15 X/ф «Шанс» (12+).

ПЕРВЫЙ

05.00 X/ф «Битва за Севастополь» (12+).
06.00 Новости.
06.10 X/ф «Битва за Севастополь» (12+).
09.00 «Играй, гармонь любими!» (12+).
09.45 «Слово пастыря».
10.00 Новости.
10.15 Женя Белоусов. Такое короткое лето»
11.10 «Честное слово» с Ю. Николаевым (12+).
20.50 Концерт «Музыкальный майдан» 12+
21.50 Д/ф «Шапсугия» 12+
23.00 X/ф «Белые росы» 12+
01.00 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
01.35 «Мой малыш» 12+
02.00 «Мир сквозь танец»
04.00 X/ф «Сокровища антиков» 16+
05.40 Передача на лезгинском языке «Вахтар ва инсанар» 12+
05.15 «Мы народ российский. Дагестан многонациональный» 12+
05.30 «Наши в городе»
05.30 «Про любовь» (16+).
04.15 X/ф «Шанс» (12+).

РОССИЯ 1

05.00 «Утро России». Суббота.
08.15 «По секрету всему свету».
08.40 Местное время. Суббота. (12+).
09.20 «Поговори с Алексеем Зимним».
10.10 «Сегодня».
10.20 «Готовим с Алексеем Зимним».
11.00 «Еда живая и мертвая» (12+).
11.20 «Квартирный вопрос».
13.00 «Поесть, поедим!»
14.00 «Своя игра».
16.00 «Сегодня».
16.20 «Следствие вели...»
19.00 «Центральное телевидение».
21.00 Детектив «Пес».
23.15 «Дрезденский оперный бал». Трансляция из Санкт-Петербурга.
11.40 X/ф «Закланные подруги» (12+).
12.00 «Привет, Андрей!» (16+).
13.50 X/ф «Закланные подруги» (12+).
14.00 «Привет, Андрей!» (12+).
15.00 «Приятно».
16.00 «Сегодня».
17.00 «Следствие вели...»
19.00 «Итоги недели».
20.10 «Звезды сошлись».
21.45 «Ты не поверишь!»
22.50 «Обнаженная душа багира» (16+).
23.50 X/ф «Казак» (16+).
01.50 T/c «Пыльная работа».
02.15 T/c «Бесстыдники».
03.30 «Суд присяжных: главное дело» (16+).
01.00 X/ф «Шанс» (12+).

НТВ

04.50 X/ф «Сын за отца...»
06.05 X/ф «Свой среди чужих, чужой среди своих».
08.00 «Сегодня».
08.20 «Готовим с Алексеем Зимним».
10.00 «Сегодня».
10.20 «Первая передача».
11.00 «Чудо техники» (12+).
11.50 «Дачный ответ».
13.00 «НашПотребНадзор» (16+).
14.00 «Секрет на миллион».
12.40 X/ф «Пластмассовая королева» (12+).
15.40 X/ф «Золотая осень».
20.00 «Вести недели».
22.00 Москва. Кремль. Путин.
22.40 «Воскресный вечер с В. Соловьевым» (12+).
00.50 «Дежурный по стране» М. Жванецкий.
01.50 T/c «Пыльная работа».
03.40 T/c «Гражданин начальник» (16+).

ДОМАШНИЙ

06.30 «6 кадров» (16+).
06.40 «Удачная покупка».
06.50 «Почему он меня бросил?» (16+).
07.50 Мелодрама «В ожидании весны».
07.55 X/ф «Гостья из будущего» (1-3 с.).
11.30 «События».
11.45 «Ералаш».
12.10 Комедия «Полосатый рейс» (12+).
13.45 «События».
14.05 Детектив «Разоблачение единорога» (12+).
15.15 Комедия «Любовь - не картошка» (Россия - Беларусь).
16.20 «Следствие вели...»
19.00 Мелодрама «Знакарка» (Россия - Беларусь).<br

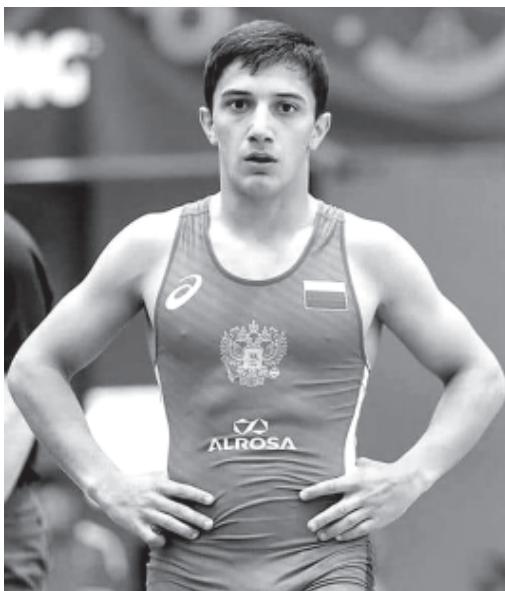
Мубаракрай!

ГРЕКРИННИ РИМПУЙРИН ЖУҮРЕДА
КҮҮРШАХАР КҮН

Ийкъара Эстониядин мөркез Таллин шеңгъерда грекринни римпуйриң жуүреда күүршахар күнай дүньядин күенкүвичивал къазанмишун патал кылған фейи акъажунра чи ватандаш - Ахцегъер райондай тир **Анвар АЛЛАГЬЯРОВАНЫ** иштиракна. Финалдин акъажунра А.Аллагъяров Азербайжандын патай экъечнавай Заур Алиевахъ галаз “гүрүшшиш хъана”. Икі, чи ватандашди 55 кг-дин заланвал авайбурун арада инанмишвилелди гъалибвал къазанмишна. Идакай “Лезги газетдиз” Ахцегъер райондадын администрациядин пресс-күлгүлгүди хабар гана.

РИКІЕЛ ХХИН: алай йисан июлдин ваца **Анвар Аллагъярова** Испаниядин Понтееведра шеңгъерда Европадын күенкүвичивал патал кылған фейи акъажунра 2-чка күнай.

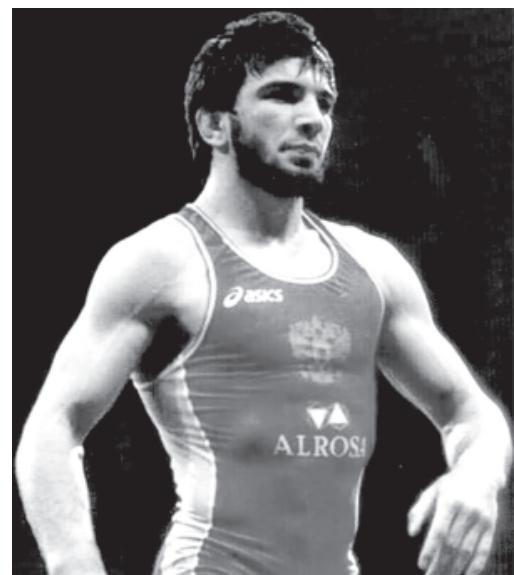
Спортдин рекье зурба агалкүн - дүньядин күенкүвичивилин тівар къазанмишун чи ватандашдиз Ахцегъер райондадын кыл Осман Абдулкремова ва райондадын депутаттрын собранидин председатель Абдул-Керим Палчаева тебрикна.

Күрүкүнрин виктегъ хва

Низам ШАГЬБАНОВ,
Дагъустандын лайихлу муаллим

Вилиқдай Ахцегъер районда, гүльелдай 1200 - 1450 метрдин къакъанда, экля хъанвай **Күрүкүнрин** хуруын ағылайын са пай алатай асирдин 50-йисара **Хасавюрт** райондадын Къурушдал, амай пайни **Къурукалар** ва **Бамматюрт** хувериз күч хъанай. Гә икі, тәбиатдин гүрүчег пиперикай сад тир **Мухулахах** дередай ва къамай инсанын ківач атана...

Гыллик спортдин сирер чирна. Алатнавай йисара чи ватандашди еке агалкүнтар къазанмишна. Икі, ада Владикавказ шеңгъерда “Аланы” тівар алаз кылған фейи международный турнирда гъалибвал, континенттин уртах Кубок (Умаханован экү къаматдиз бахшна) патал акъажунра 3-чка, Калмыкиядын мөркез Элистада международный класдин спортдин мастер Санан Личгоряеван экү къаматдиз бахшна кылған тухтай 5-турнирда 1-чка (ам 61 кг-дин заланвилай гъалиб хъайбурун арада чип вегъиналди автомашиндиз күйихлу хъана) күнна. Ам гъакіни азаддакас күүршахар күнай ССРД-дин лайихлу тренер Юрий Гусован къамат эбди риқкел хүннин лишан яз кылған тухтай Вириосиядин жаванын ачук турнирдин гъалибчи, Дағыстандин жаванын арада (2016-йис), студентрин арада (2017-йис) чемпион, Россиядин Кубок патал акъажунра 57 кг-дин заланвал авайбурун арада виридалайни хъсан спортсмен (2015-йис), Али Алиеван тіварунихъ галай международный турнирдин (2018-йис) ва Красноярскда “Иван Ярыгин” Гран-Придин (2019-йис) бүрүнжидин призёри я. Инал мадни риқкел хиз кланзала: вичихъ еке устадвал авай чи мад са ватандаш Даурен Куругълиева ва Рамазан Ферзалиеван азаддакас күүршахар күнай дүньядин Кубокни къазанмишней. Акъажунар алай йисан мартдиз Якутскда кылған фенай. Финалдин бягъсерса Россиядин хъянатай командади 9:1 гысабдалди Ирандин хъянатай командади винел инанмишвилелди гъалибвал къазанмишна. Нетижеда эхиримжи 8 йисуз сифте сефер яз и турнирда күенкүвичи чка күнна. И еке агалкүнник чи къве

Къенин макъала вичин ери-бине **Күрүкүнрин** хуърай тир бажарагълу спортсмен, азаддакас күүршахар күнай 61 кг-дин заланвал авайбурун арада вичин устадвал къалурзаявай Рамазан Ферзалиевакай я. Ам 1995-йисан 19-февралдиз **Хасавюрт** райондадын Бамматюртта дидедиз хъана. Спортдал машгүл жез 12 йисалай виниз я. Р.Ферзалиева **Хасавюрт**та стхаяр тир Ирбайхановын тіварунихъ галай СДЮШОР-да тренерар - Олхозур Минтулаеван ва Ваха Ирбайханован

ватандашдин: Даурен Куругълиеван ва Рамазан Ферзалиеван (вири санлай Россиядин хъянатай командадик 7 дағыстанви квай) лайихлу пайни ква, турнирда чи ватандашри чин вири бягъсер вини дережада аваз кылған тухвана. Алай йисан июндиз Сочи шеңгъерда азаддакас күүршахар күнай кылған фейи Россиядин чемпионатда Рамазан Ферзалиева (61 кг-дин заланвал авайбурун арада) гимнездин медаль къазанмишна.

Чна ватандашдин агалкүнрал дамахзана.

Машгүр спортсмендихъ галаз гүрүш

Алай йисан 16-августдиз **Мегъарамдхуруын** райондадын кыл **Фарид Ағьмедова**. Ағьмедов вичин кабинеттада машгүр спортсмен - тайский боксдай са шумуд сеферда дүньядин чемпион, алай вахтунда Дубайдай шамиш жезвай Абдулмалик Гъажиевахъ галаз гүрүшшиш хъана. Дүствилин гъаптара кылған фейи гүрүштал А.Гъажиева вичин гъвечи Ватан - Мегъарамдхуруын район-эхиримжи йисара **Къиблепатан** Дағыстандин спортдин зурба майдандандыз элкъвенвайдал вич пары къадар шад тирди лағына.

- Чи девирда, чун аялар тир вахтара, спортдин рекье - рингдад агалкүнтар къазанмишун чи мурад тир. Къенин юкъуз чи ватандашри гъвечи Ватан, район, чи Дағыстан спортдин республика яз адай къецени машгүр авунала за къадар суздамахзана. Зун газа шад я, къенин юкъуз районда гъар са аялдиз - спортдал, гъар са ағылдиз физический культурадал машгүл жедай къулай вири шарттар хунал. Спортдин месэлайрин гъавурда авай инсан хуунуз килигина, за Квез, Фарид Загъидинович, районда спорт вилик тухунай сағърай луғузыла. Шаксуз, спортди ва физический культуради сағълам умъур кечирмишун пропаганда ииизва. Гъелбетда, жегъилри чин вахтукъчайра в компютеррин клаңе - вай, спортзалра акъудун лазим я, - къейдна спортсменди вичин раҳунра.

- Абдулмалик еке ватандарес яз хүннин заз лап хуш я. Спортсмен патал и еридихъ еке метлеб ава, гъылхы, ақылтазавай несилидиз чна и кардилай чеше къачуниз эвер гуз-

ва, - къейдна райондадын кыл Фарид Ағьмедова.

Гүрүштал спортидай, райондин спортсменди къазанмишнавай агалкүнрикай, жегъилрин итижикай рахана.

РИКІЕЛ ХХИН: WMC версиядалди пуд сеферда дүньядин чемпион, Pkhuket версиядалди дүньядин чемпион, Тайланддин Кубокдин сағыб, пуд сеферда Дағыстандин Кубокдин чемпион - ибур Абдулмалик Гъажиева спортда къазанмишнавай агалкүнрикай са тымилбур я.

Абдулмалик алай вахтунда Дағыларин улыкведивай ярга - Дубайдай - яшамиш жезватлани, ада вичин гъвечи Ватан садрани риқкелай алудазава. Ада ана тренер яз зельмет чүгвазва, вичин чирвилер ва тәжриба спорсмендин ақылтазавай несилидап агақарзала.

Гүрүш риқкел хүннин лишан яз Мегъарамдхуруын райондадын кыл мұғынандыз машгүр алым, диндин просветитель, шейх, дүньядин мұсурманын арада вичин авторитет екеди тир Мегъамед Ярагыдин портрет пишкешна. Немсерин алым Гакстағаузена вичин къынра къейд авуравал, “Ярагыдин чирвилери, ақыл-камалди халқын рұыптын жиһеттәй са-вадлу авунин ва тұлпамишунин карда тарихин метлеб роль къульвана”. Ярагыдин тівар Меккеда, пак нақварал, къванец атана. Абдулмалик Гъажиева райондадын кылиз пишкешдай чұхсагүл малумарна ва “Ярагыдин портрет баяна ва кыметту ядигар яз Дубайдиз хутаҳда, адан тівар вирина пак я” лағана.

Фарид Ағьмедова жегъилри ихтиин заттарын къимет гүн ва абурада дамахун шад жедай кар тирди къейдна.

17 йиса авай спортдин мастер

Нариман Къарибов

вичиз тарсар гүзвай муаллимар, колледждин вири колектив шадарзала.

Дербентдин экономикадын ва праводин коллеждин МЧС-дин отделенидин 2-курсона келезавай 17 йисан яшада авай студент **Анар АЛИПХАНОВ** вичин таяр-түшерин арада неинки келунра лап хъсан агалкүнтар къазанмишуналди, гъакіни чехи гележег авай бажарагъылыш спортсмен хъизни машгүр.

Колледжда, шеңгъерда ва республикадын дережаданы кылған физвай спортдин жуъреба-жуъре авай акъажунра иштиракунади, ада гъар сеферда күенкүвичи чкаяр къазва,

Алай йисан июлдин ваца Махачкъала да яшар 18 йисав агақзавай (адалай артух тушиз) жаванын арада Вириосиядин күенкүвичивал къазанмишун патал боксдай кыле фейи акъажунра иштиракунади, 17 йиса авай жаван **Анар Алипханов** вичиз шеңгъисиниз экъечай вири спортсменнан гъалиб хуналади, боксдин рекьеял Россиядин спортидина мастервилин тівар къазанмишна. Россиядин спортидин рекьеял министрдин приказдауди жаван боксердив шад жаңаларда сад лағай дережадин медални вахкана.

ЛезГи газет

УЧРЕДИТЕЛЬ:

Дагъустан Республикадин информатизациядик, алакъадин ва массовый коммуникацийрин министерство

367018, Махачкала,
Насрутдиновн пр., 1 "а"

КИЛИН РЕДАКТОР
М. И. ИБРАГИМОВ

Тел/Fax. (872-2) 65-00-60

E-mail: lezgiGazet@yandex.ru

КИЛИН РЕДАКТОРДИН
ЗАМЕСТИТЕЛЬ

К. Н. ФЕРЗАЛИЕВ

65-13-55

ЖАВАБДАР СЕКРЕТАРЬ
Ш. Ш. ШИХМУРАДОВ

65-02-81

ОТДЕЛРИН РЕДАКТОРАР:

ПОЛИТИКАДИН

Н. М. ИБРАГИМОВ

65-00-59

ЭКОНОМИКАДИН

Ж. М. САИДОВА

65-00-59

КУЛЬТУРАДИН

Д. Б. БЕЙБАЛАЕВ

65-00-58

ЛИТЕРАТУРАДИН

М. А. ЖАЛИЛОВ

65-00-64

ЯШАЙИШДИН ВА ЧАРАРИН
Р. С. РАМАЛДАНОВА

65-00-58

БУХГАЛТЕРИЯ

65-00-62

КАССА

65-00-58

ЖАВАБДАР КОРРЕКТОР
М. МАГЪАМДАЛИЕВА

ВЕРСТКА ИЙИЗВАЙДИ

Ш. ФЕЙЗУЛЛАЕВА

НУМРАДИН РЕДАКТОР

Н. ИБРАГИМОВ

Газет йиса 52 сеферда акъатзана
Газет алакъадин, информационный технологийрин ва массовый коммуникацийрин хиле гүзчилав авунин рекъяй Федеральный къултугъдин Дагъустан Республикада авай Управлениди 2019-йисан 22-апрелдиз регистрация авуна.

Регистрацидин нумра ПИ № ГУ 05-00420
Макъалайр редакцияди түккүрь къийзва.
Макъалайр иштәннән макъалайр авторин фикирар сад тахун мүмкүн я.
Газетда чап авун патал төлөвлөнөвөй материала
делилринг дүзүүлүн ва керчевин патахъай жавабдара авторин чинн
хиве гъатзана.

РЕДАКЦИЯДИН ВА
ИЗДАТЕЛДИН АДРЕС:

367018, Махачкала, Насрутдинован
проспект, 1 "а". Печатони къал

ГАЗЕТДИН ИНДЕКСАР:

Йисан - 63249

Зур йисан - 51313

Чап ийиз вахкудай вахт - 21.00

Чап ийиз вахканы - 16.00

Газет "Издательство" "Лотос"
ОО-дин типографияда чапна.

367000, Махачкала,

Пушкин къиче, б.

Тираж 6046

(Г) - Илишандик квай материалар
гъакъидих чаплавайбүр я.

(12) - Икъван яшар хъянвайбуру къелрай
НАШИ РЕКВИЗИТИ:

ГБУ "Редакция республиканской газеты
"Лезги газет"

УФК по РД

Отделение - НБ РД г. Махачкала

БИК - 048209001

ИНН - 0561051314/КПП - 057101001

Р/Сч - 40601810100001000001

Л/Сч - 20036 Ш60090

Мубаракрай!

Мегъарамдухурун райондин финансенин управленидин
гъахъ-гъисабдин отделдин начальник, РД-дин лайихлу
экономист, гъенчегъви руш

Къизил Яралиевна САРУХАНОВАДИЗ:

*Играми Къизил! Вун чаз хъсан инсан яз, хайи халкъ-
диз къумекар гүзвай халис пешекар, гъурметту хизандин
кайвани, диде ва баде яз чида.*

*Вуна гъакъисагасылголди 40 йисуз финансистиле зегъ-
мет чүгваз, баркаллу ульмур кылы тухузва.*

*Ци лагъайта, вуна ульмурдин 60 лагъай гад къарши-
ламиизава. Чна ваз баркаллу юбилей риклини сидкыидай
мубаракзана. Ви риклевай экү вири къастаризни мурад-
риз дүньяя акурай. Вахъ, ви хизандихъ, мукъва-къилий-
рихъ чандин саъвал, руғыдин къубанвал хъурай, ви ачуҳ
суфра гъамиша няметтив ацюрай, ван жесдай хабарарни
анжас шадбур хъурай.*

*Мубаракрай юбилей! Къуй абурун къадар мадни гзаф
хъурай!*

ВИ ИМИ ВА АМАЙ ВИРИ МУКАИЛОВАР.

Агъвалатар

Инал ша, хизанар

С.А. АБДУРАШИДОВ

Им лап фад хъайи кар я. Лам-
пада цадай нафтни гъят тийизвай
мишекъят девирар тир. Са се-
ферда цийи суса, хизандиз авун-
вай хешил чанаҳда (а девирда
хизанди вирида са къапунай не-
дай) экъядла лагъана, чанаҳ а па-
тал туна (итимар цүхъ элкъиена
ацуқынавай, къвализ цүн ишигъ-

"Бедный Къарнай"

Им аллатай асиридин пудкъад
лагъай йисара хъайи кар я. Ру-
тул райондин Цахуррин юкъван
мектеб къутягъай Къарнай ДГУ-
диз имтигъанар ваххуз фида.
Урус чалай зайиф тир адавай
имтигъанар ваххуз хъанаң. Ху-
руъз хъведа. Къед лагъай йисни
гъя икълида. Пуд лагъай сефер-
дани адавай беъзем жавабар гуз-
такъана, къабулзавай комиссия-

дин членрикай садан суалдиз
Къарнай (адаҳъ чи хуруъз къве-
гадани галай) икъ лутъуда:

- Я не Ленин, я бедный Къар-
най из Горного магала. И гафар
ван хъайила, къабулзавай ком-
иссиядин членар вири хъув-
рене. Гъя икълида. Пуд лагъай сефер-
дани адавай беъзем жавабар гуз-
такъана, къабулзавай комиссия-

Хуруъз Тагъир гъинай я?

Са гъилера, гзаф итимар
чинн магъледин (гъар са магъледи-
хъ вичин ким ава) кимел ацуқъи-
на, лезги шаиррикай сүгъетар
ийизвай. Гафчна гъурметзаявай
халкъдин шаир Хуруъз Тагъира-
кай кватна.

Виридан юкъва секиндиз

"Са бак я амайди"

Чи хуруънви Бакаран зар-
фатрал гзаф рикл алай, түүнин
рекъяйни ам усал тушир, пайгар
итим тир.

Са сеферда меҳъерик квай-
ла, сүфрадихъ ацуқънавай итим-
ри лутъуда:

- Бакар, вуна вуч ийизвайди
я? Чи вилик квай сүфрадал алай

къапар вири ацанва, абур ичи
авуна къланда.

- Эй стхаяр, а квэз чидай Ба-
кар амач. Са бак я амайди...

Мехъерик квай итимар вири
хъуврене...

Рутул райондин
Хуруъздин хуър.

Камалдин ибарайр

Я элпер, күн жемир авам,
Къачу вили-вилкди кам.

Къульхуър САИД

Къекъевезвайда жагъида
гъахъ,
Вун бахтунин рекъе хъухъ.

Куыре МЕЛИК

Лампа маса гуда азадеал,
на азад са газар гайтла.

Алкъвадар ГъАСАН

Садлагъана атайла хъель,
Чуурмир вуна масадаз пел.

ЖАМИДИН

Къизилди хъиз нур гудай
сарубугъда къульук ара-бир
чулав суърмени жеда.

Зияудин ЭФЕНДИЕВ

Къватлайди - К.КъАЛАЖУХВИ

Гъ хайи ийкъалай башла-
мишина, инсанда вичин сур га-
лайнихъди гъерекатзава.

Расим ГЪАЖИ

Регъятвилиз, архайнви-
лиз кыл ягъун пис кар я.

Буба ГъАЖИКЪУЛИЕВ

Шаирдин келима хъайила
керчек, элкъведа элперин ма-
нидиз гуърчег.

Азиз АЛЕМ

Түккүльзач къе са къалахни
Таб галачиз.

Муграгъ САЛАХЪ

Муказай акъатай шарагри
кылди лув гуда.

Эседуллагъ НАВРУЗБЕГОВ

Түккүльзайди - Куругъали ФЕРЗАЛИЕВ

Къульхуър жууре	Аллагъдин тъварарикай сад
Чурчул	Тапрукъ Сив хульдай варз
Иулькведен меркез Багъадая	Писатель Забит ...
Тфенг	Манияр дүгүзүйди
Бушвал	Тлебиб, жергъи
Чарлз ...	Мадара ийидайди
Писатель Марк...	Дяве тухуз-вайди
Гъайр-вургъай, къала-булух	Гунагъ-карвал
Шурунниг	Чав, вахт
Гъам	Стун

"ЛГ"-дин 33-нумрадиз акъатай сканворддин жавабар:

дүүз ЦАРАРА: Бүттүрк. Мурадов. Фири. Успат. Эрк. Свал. Фите. Свердловск. Муъргүр. Гъажимурадов. Ибрат. Веси. Азаб. Каренина. Гергер.

ТИК ЦАРАРА: Тлавус. Миш. Фитне. Къасум. Мурк. Эме. Инглис. Рүгъ. Сир. Дуванбег. Ветл. Афтафа. Къеплир. Биян.

Миграгърин юкъван умуми
образованидин мектебдин кол-
лективиди Эйнар Межидов из-
граами баде

Медина
рэгъметдиз финихъ галаз ала-
къалу яз башсагълугъвал гуз-
ва.

Миграгърин юкъван умуми